

AMBITIE VOOR EXCELLENT PRAKTIJKGERICHT
ONDERWIJS IN VLAANDEREN

Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel

W www.serv.be – T +32 2 209 01 11 – E info@serv.be

Advies op eigen initiatief

Decretale opdracht SERV-decreet 7 mei 2004 art. 11 (overlegfunctie)

Goedkeuring raad 25 augustus 2025

Contactpersoon Mieke Valcke mvalcke@serv.be

Mevrouw Zuhel DEMIR

Vlaams minister van Onderwijs, Justitie en Werk

Seven

Koning Albert II-Laan 7

B-1210 Sint-Joost-ten-Node

Ambitieuus beleid voor excellent praktijkgericht onderwijs

Mevrouw de minister

De SERV ondersteunt volledig uw voornemen om volop de kaart te trekken van het beroeps- en technisch secundair onderwijs, om het onder andere nog beter te doen aansluiten op de arbeidsmarkt of op aansluitende vervolgopleidingen.

Voor de SERV is excellent praktijkgericht onderwijs van groot belang omdat het leerlingen doet uitgroeien tot goedopgeleide gekwalificeerde beroepsbeoefenaars en veerkrachtige burgers én omdat het deel van de oplossing is voor de hardnekkige krapte op de arbeidsmarkt.

De SERV formuleert in dit advies zes noodzakelijke pijlers die niet mogen ontbreken in een globale aanpak van, voor en met het praktijkgericht onderwijs. Deze gaan over begeleiding, sterk kunnen starten, hoge verwachtingen stellen, uitdagende inhoud, uitpakken met de eigenheid en sterktes van praktijkscholen en verregaande samenwerking tussen onderwijs en werk.

Als minister van Onderwijs en van Werk bent u bijzonder goed geplaatst om in deze legislatuur werk te maken van technisch en beroepsonderwijs waarop we allemaal - leerlingen, leraren, ouders, scholen, ondernemingen, werknemers - fier kunnen zijn. In de SERV vindt u daartoe een partner.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Stijn Gryp
voorzitter

Inhoud

Krachtlijnen	5
Advies	7
1. Ambitie voor excellent praktijkgericht onderwijs	7
2. Praktijkgericht onderwijs in enkele cijfers	9
3. Strategische pijlers voor ambitieus beroepsgericht en technisch onderwijs	13
3.1 Informatie en begeleiding voor succesvolle schoolloopbanen	15
3.2 Sterke start in het secundair onderwijs voor alle kinderen	17
3.3 Gelijke onderwijskansen realiseren	19
3.4 Praktijkgerichte scholen als keurmerk	23
3.5 Een aantrekkelijk studieaanbod met perspectief	26
3.6 Verregaande samenwerking tussen onderwijs en werk	32
Bibliografie	37

Krachtlijnen

Fier op het technisch en beroepsonderwijs in Vlaanderen. Vlaanderen is terecht fier op zijn uitstraling als kennisregio maar moet voor de SERV in de nabije toekomst ook kunnen uitpakken met zijn excellent technisch en beroepsonderwijs. Met dit advies willen de Vlaamse sociale partners een bijdrage leveren aan de realisatie van het terechte voornemen van de Vlaamse Regering om deze legislatuur echt de kaart te trekken van het praktijkgericht onderwijs.

Excellentie en gelijke onderwijskansen hand in hand. Voor de SERV is excellent praktijkgericht onderwijs van groot belang omdat het leerlingen doet uitgroeien tot goed opgeleide gekwalificeerde beroepsbeoefenaars en veerkrachtige burgers én tegemoet komt aan de arbeidsmarkt, die blijft kampen met hardnekkige krapte. Het doel is dat het praktijkgericht onderwijs aan alle leerlingen excellente opleidingen aanbiedt die toeleiden naar werkbaar en kwaliteitsvol werk. Excellentie en gelijke onderwijskansen gaan hierbij hand in hand.

Waardering en versterking met zes prioritaire pijlers. Uitgroeien tot excellent praktijkgericht onderwijs is gebaseerd op verschillende pijlers waarvan de SERV er in dit advies zes naar voor schuift als prioritair. Het onderwijsbeleid ondersteunt de realisatie hiervan met monitoring, evaluatie, duidelijke regelgeving en afdoende financiering.

- **Informatie en begeleiding voor succesvolle schoolloopbanen**
 - Informeer tijdig en grondig bij studiekeuzes.
 - Voorzie tijd en ruimte voor onderwijsloopbaanbegeleiding met beroepsexploratie.
 - Zorg voor verbinding dankzij leerlingenbegeleiding.
- **Sterke start voor alle leerlingen**
 - Ondersteun de implementatie van het kennisrijk curriculum in het basisonderwijs.
 - Maak van 1A en 1B waardevolle en evenwaardige onderwijsstromen.
- **Gelijke onderwijskansen**
 - Werk aan nieuwe beeldvorming.
 - Stel hoge verwachtingen aan alle leerlingen voor zowel kennen als kunnen.
 - Maak werk van het leerrecht van alle leerlingen.
 - Beperk de studiekosten.
- **Praktijkgerichte scholen als keurmerk**
 - Pak uit met de sterkte en eigenheid van praktijkgerichte scholen.

- Realiseer brede en uitdagende leerdoelen voor alle leerlingen.
- Bevorder een dynamisch en duurzaam personeelsbeleid.
- **Aantrekkelijk studieaanbod met perspectief**
 - Verzeker de aansluiting met de arbeidsmarkt.
 - Zorg voor een transparant aanbod.
 - Programmeer opleidingen in dialoog tussen onderwijs en werk.
 - Bouw de 7de jaren strategisch uit.
 - Waardeer de graduaatsopleidingen als hoger beroepsonderwijs.
- **Verregaande samenwerking tussen onderwijs en werk**
 - Ondersteun werkpleklers als troef van praktijkgericht onderwijs.
 - Zet in op partnerschappen en standvastige intermediairs.
 - Bundel alle initiatieven, programma's en organisaties in één ecosysteem.

Advies

1. Ambitie voor excellent praktijkgericht onderwijs

Met dit advies op eigen initiatief, voorzien in het SERV-werkprogramma 2025, belicht de Sociaal-economische Raad van Vlaanderen het praktijkgericht (beroeps en technisch) onderwijs in Vlaanderen. De SERV informeerde zich de voorbije maanden bij verschillende partners en geledingen uit onderwijs en werk.

Grote uitdagingen, hoge betrokkenheid

In de voorbije legislatuur en ook al in deze legislatuur zijn beleidsinspanningen gebeurd voor de versterking van het praktijkgericht onderwijs. De op zich allemaal relevante maatregelen maakten tot nu toe echter geen deel uit van een omvattende visie op waar we met het praktijkgericht onderwijs naartoe willen en een geïntegreerde aanpak om daar te komen. De situatie in beroeps- en technische scholen blijft meer dan uitdagend door toedoen van wijzigingen in de leerlingenspopulatie, door het lerarentekort, door een tekort aan middelen voor infrastructuur en ondersteuning en door de hoge nood aan continue professionalisering.

Heel recent zijn er door verschillende stakeholders papers, actieplannen en adviezen gepubliceerd die de aandacht vestigen op de noden van het beroeps- en technisch onderwijs en aanbevelingen formuleren. Daarmee en met de voorziene beleidsmaatregelen in de beleidsnota Onderwijs 2024-2029 ligt alvast heel wat materiaal op tafel om beleidsmatig verder mee aan de slag te gaan. De vele bijdragen wijzen ook op een hoge betrokkenheid en wil tot samenwerking.

Fier op het technisch en beroepsonderwijs

Vlaanderen mag fier zijn op zijn uitstraling als kennisregio maar moet in de nabije toekomst ook fier kunnen zijn op zijn excellent technisch en beroepsonderwijs waar kennis en skills samengaan. Zorgt Vlaanderen daar niet voor dan zullen veel jongeren blijven kampen met gevoelens van minderwaardigheid en op één of andere manier afhaken, zal de arbeidsmarktkrapte minstens aanhouden en zal er productiviteit blijven verloren gaan.

Met dit advies wil de SERV vanuit bipartite sociaaleconomisch perspectief een bijdrage leveren aan het realiseren van het voornemen van de Vlaamse Regering om tijdens deze legislatuur volop de kaart te trekken van het praktijkgericht onderwijs. De SERV heeft daar ook in eerdere adviezen altijd aandacht aan besteed, bv. als het gaat over het belang van geletterdheid, de uitbouw van Duaal Leren, de onderwijsdoelen, de programmatie in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit, de Vlaamse Toetsen, vroegtijdig schoolverlaten ...

Voor de SERV

- is het **belang van kwaliteitsvol praktijkgericht onderwijs bijzonder groot**: voor de leerlingen die er uitgroeien tot goedopgeleide beroepsbeoefenaars en veerkrachtige burgers en voor de arbeidsmarkt die blijft kampen met arbeidsmarktkrapte en knelpuntberoepen ;
- is het doel van het praktijkgericht onderwijs het opleiden van excellente professionals, in brede zin. **Leerlingen verwerven de kennis en de technische en persoonlijke vaardigheden om op duurzame wijze stevig te staan op de arbeidsmarkt én als burger in de samenleving**;
- biedt een **kwaliteitsvol praktijkgericht onderwijs goede opleidingen aan alle leerlingen in alle studiedomeinen, onderwijsvormen en -finaliteiten die toeleiden naar duurzame en werkbare jobs** in welke sector dan ook, **want elk talent telt**;
- moet elke jongere die afstudeert in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit **de bagage en de optie hebben om zich direct na het initieel onderwijs of op langere termijn (belang van levenslang leren¹) verder te ontwikkelen of te kwalificeren**.

Meer waardering voor het technisch en beroepsonderwijs, en minder hiërarchie tussen onderwijsvormen, is al decennia de doelstelling. Een versterking op verschillende fronten is daartoe nodig. Vandaag blijft het onderwijs in Vlaanderen vasthangen aan een hiërarchisch model. Het gaat ook over meer dan onderwijs alleen: gezinnen uit hogere inkomensklassen sturen hun kinderen veel sneller naar de doorstroomfinaliteit ook wanneer de prestaties minder zijn, terwijl gezinnen uit lagere inkomensklassen net veel terughoudender zijn om dat te doen, zelfs wanneer hun kinderen bovengemiddeld scoren. Het schooladvies beïnvloedt deze keuze.

Hoe ver willen en moeten we gaan in de bijsturingen in functie van echte waardering in de nabije of iets verdere toekomst en hoe ver willen en moeten we gaan om regelgeving aan de noden van het technisch en beroepsonderwijs aan te passen? Na het schooljaar 2025-2026 is de modernisering van het secundair onderwijs volledig uitgerold. Deze modernisering heeft een grote impact op het technisch en beroepsonderwijs. **Een grondige evaluatie van de modernisering moet voor de SERV mee duidelijk maken of en welke bijsturingen nodig zijn, in het licht van de waardering en versterking van het praktijkgericht secundair onderwijs in Vlaanderen.**

In dit advies worden het beroeps- en technisch onderwijs samen genomen terwijl de nood aan waardering en versterking zeker nog groter is in het beroepsgericht onderwijs. De SERV gebruikt ook vaak de term praktijkgericht onderwijs om naar het beroeps- en technisch onderwijs te verwijzen.

Excellent praktijkgericht onderwijs is gebaseerd op meerdere pijlers. De SERV schetst er in dit advies zes pijlers met telkens enkele aanbevelingen voor het beleid, onderwijsverstrekkers en/of werkpartners die niet kunnen ontbreken in een globale visie voor en aanpak van het beroeps- en technisch onderwijs. Het onderwijsbeleid op alle niveaus faciliteert elk van die pijlers. De

¹ 'Investeren in leren. Een sociaaleconomisch referentiekader voor het beleid rond levenslang leren.', SERV, 4 juli 2025

initiatieven en programma's doorheen het advies hebben de SERV geïnspireerd maar zijn slechts een greep uit de vele interessante en enthousiasmerende praktijken in Vlaanderen en daarbuiten.

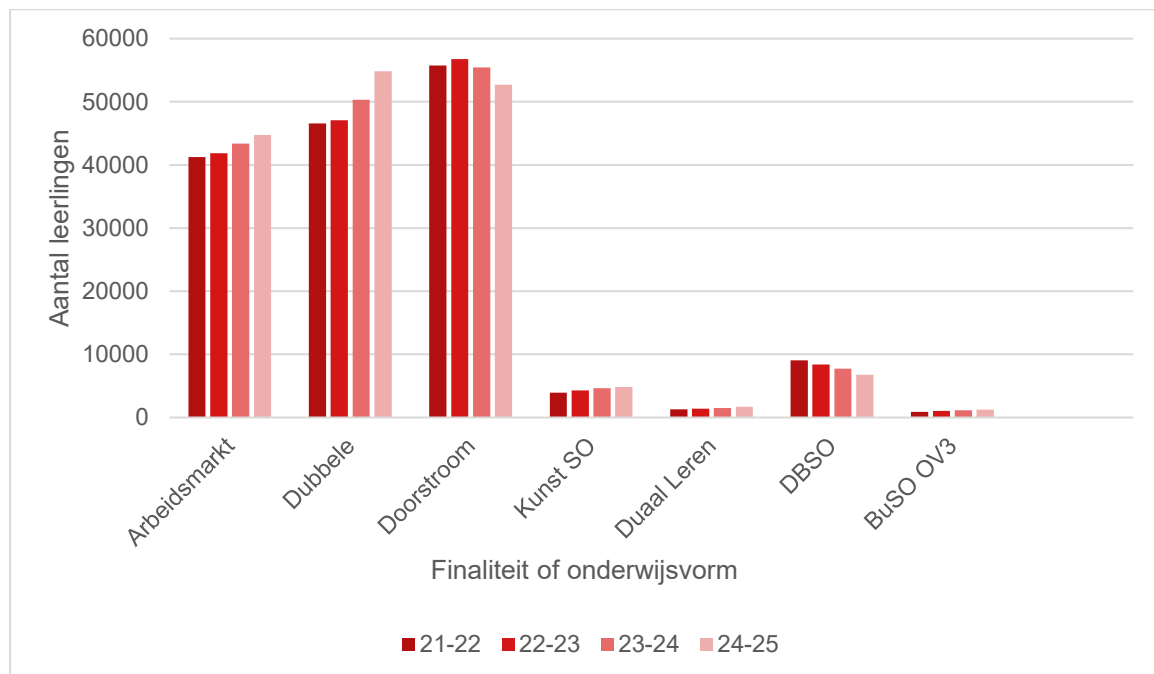
2. Praktijkgericht onderwijs in enkele cijfers

De SERV geeft eerst enkele cijfers over het technisch en beroepsonderwijs: over hoeveel leerlingen gaat het, welke richtingen kiezen ze, wat verwachten ze van de school, hoe vlot gaat het om met hun kwalificatie aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. De impact en het belang van deze cijfers komt bij de pijlers zelf aan bod.

Het technisch en beroepsonderwijs telt heel veel leerlingen

De arbeidsmarktfinaliteit en de dubbele finaliteit telden in het schooljaar 2024-2025 op 1 oktober 99.576 leerlingen in de 3de graad (5de en 6de jaar samen). Het aantal leerlingen in de dubbele finaliteit stijgt tot boven het aantal leerlingen in de doorstroomfinaliteit. Het praktijkgericht onderwijs kent dus een stijgende populariteit in tegenstelling tot de perceptie die daar mogelijk over leeft.

Evolutie aantal inschrijvingen in 3de graad volgens finaliteit (teldatum 1 okt) en volgens onderwijsvorm / - finaliteit

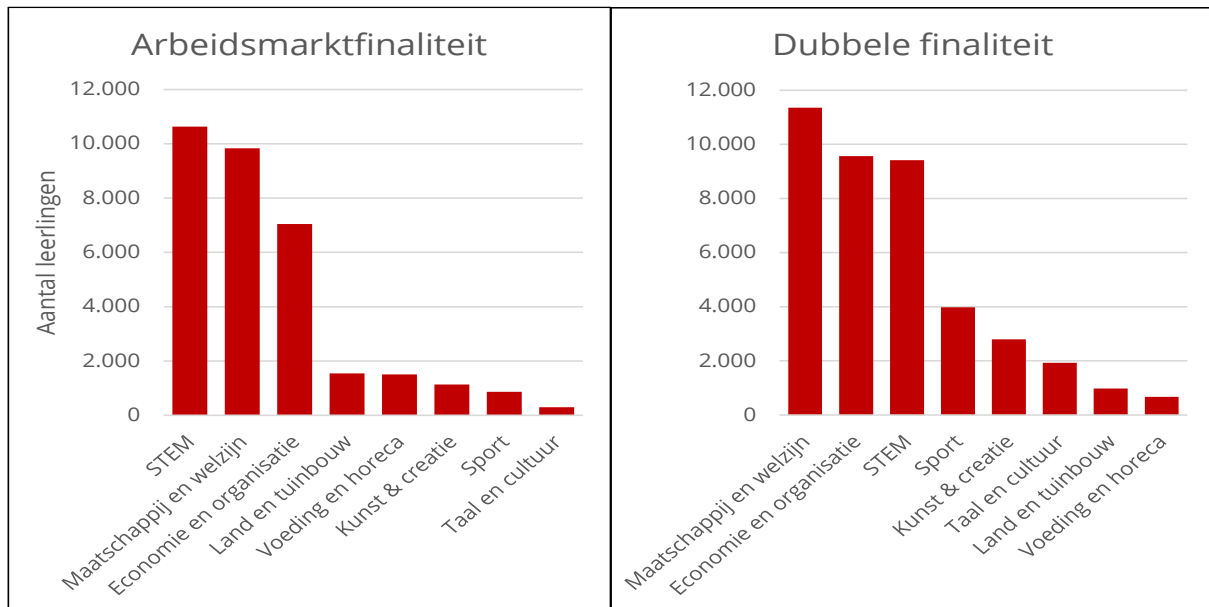

Bron: Dataloep DO&V

De arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit gaan niet enkel over STEM

Vanuit sociaaleconomisch perspectief is de keuze van leerlingen voor een bepaald studiedomein belangrijk, zeker met de krapte op de arbeidsmarkt en de hardnekkige knelpuntberoepen.

Inschrijvingen op 1 feb. 2025 in AF en DF volgens studiedomein

Bron: Dataloep DO&V

Het studieaanbod in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit bevat acht studiedomeinen. Leerlingen kiezen vooral voor drie domeinen nl. Maatschappij en welzijn, Economie en organisatie en STEM, in een verschillende volgorde. In de dubbele finaliteit is ook Kunst en creatie (KSO) en Sport nog vertegenwoordigd. Uit de STEM-Monitor weten we dat het aandeel STEM daalt: van 38% bij de nulmeting in '21-'22 naar 36,5% in '23-'24. Het aandeel STEM stijgt wel in de doorstroomfinaliteit maar neemt af in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit. Het aantal meisjes stijgt in de dubbele finaliteit en daalt in de arbeidsmarktfinaliteit.

Overgang praktijkonderwijs - werk verloopt niet voor alle studierichtingen even vlot

Vlaanderen kent een aanhoudende arbeidsmarktkrapte ondanks de vertraging van de economie. De krapte kan zowel kwantitatief als kwalitatief zijn, kwantitatief betekent dat er te weinig werknemers zijn om alle vacatures in te vullen, kwalitatief betekent dat er werknemers beschikbaar zijn maar dat zij niet over de juiste vaardigheden en kwalificaties beschikken.

De mate waarin het praktijkgericht onderwijs aansluit bij de arbeidsmarkt is vanuit sociaaleconomisch perspectief zeer relevant. Zoomen we in op enkele cijfers uit het Schoolverlatersrapport 2025 (over schoolverlaters 2022-2023) van VDAB dan zien we dat:

- 6,8% van alle schoolverlaters nog werkzoekend is na één jaar, 8% bij de mannen, 5,5% bij de vrouwen; bij schoolverlaters uit de arbeidsmarktfinaliteit is dat 8,7%, uit de dubbele finaliteit 7% en uit de doorstroomfinaliteit 6,2%
- gaat het over duale opleidingen dan zijn de cijfers voor de arbeidsmarktfinaliteit (AF) 6,3% en in de dubbele finaliteit (DF) 2,9%;
- van de jongeren die de school verlaten zonder specialisatie in een 7de jaar is 14,6% nog werkzoekend, met een specialisatiejaar is dat 7,3%;
- van de 3.962 schoolverlaters uit STEM-opleidingen uit de AF is 8,1% nog werkzoekend, de meeste leerlingen zitten in Mechanica-Elektriciteit (1.412), hout (702) en auto (656) met respectievelijk 8,4%, 7,7% en 7,5% nog werkzoekende schoolverlaters, best scoren de leerlingen in land- en tuinbouw (420) met 5,2%;
- in de zorg (2.244 schoolverlaters) in de AF doet zorg met een 7de jaar het goed, nl. 2,7%; zorg 6j en zorgondersteuning 6j en 7j doen het minder goed; in de DF doen de schoolverlaters zorg specifieke doelgroepen het zowel na 6j als na 7j heel goed met 4% en 3,6%;
- bij de niet zorg en niet STEM beroepen in AF telt het studiegebied handel (nu economie en organisatie) het meeste schoolverlaters nl., 1.785. Het % werkzoekend is er aan de hoge kant nl. 12%, in toerisme loopt dat op tot 15,4%; in de DF doet handel het beter met 8,8%, net als toerisme met 5,9%.

Verwachtingen van leerlingen

De vraag aan het onderwijs om hoge verwachtingen te stellen aan alle leerlingen komt verder in dit advies nog aan bod. Uit een bevraging bij Vlaamse scholieren blijkt dat jongeren ook hoge verwachtingen hebben van het onderwijs, nl. dat het hen voorbereidt op werk, op het volwassen leven en op verdere studies. Er is nog heel wat groeimarge om aan die verwachtingen te voldoen.

Verwachtingen van leerlingen in de 3de graad arbeidsmarktfinaliteit en dubbele finaliteit t.a.v. het onderwijs

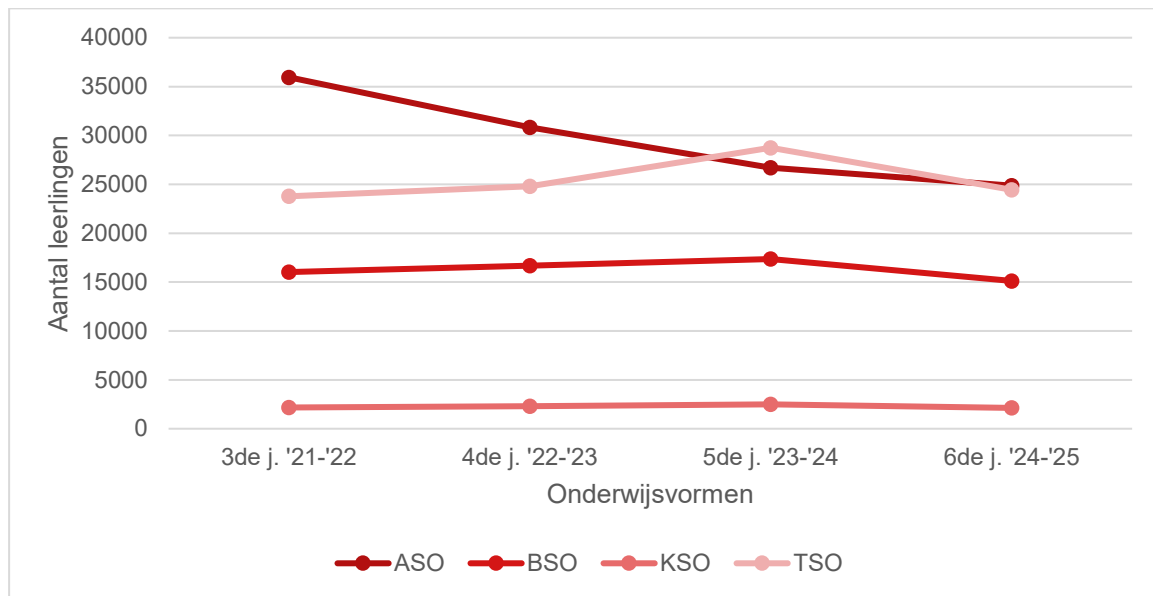
Bron: Onderzoeksrapport bij Memorandum Vlaamse Scholierenkoepel

Praktijkgericht onderwijs niet altijd de 1ste keuze bij de start van het secundair onderwijs

Onderstaande figuur toont aan dat in het 3de jaar (teldatum 1 februari) kinderen aanzienlijk vaker kiezen voor de finaliteit doorstroom, nl. ca 46%. Ca 30% kiest voor de dubbele finaliteit en ca 20% voor de arbeidsmarktfinaliteit. In het 6de jaar (teldatum 1 oktober) volgt nog 37% les in de doorstroom, ca 37% in de dubbele finaliteit en ca 22% in de arbeidsmarktfinaliteit. Ook tussen beide

teldata.nl. 1 oktober en 1 februari van het eerste jaar wisselen meer dan 1.000 leerlingen van onderwijsvorm. We stellen ook vast dat een aanzienlijke groep jongeren zich niet meer in het gewoon voltijds secundair onderwijs bevindt bij de start van het 2de jaar van de 3de graad, nl. meer dan 11.000 leerlingen. (Onderstaande cijfer bevatten niet de inschrijvingen in het buitengewoon onderwijs of het DBSO.)

Evolutie aantal leerlingen volgens onderwijsvorm doorheen 2de en 3de graad

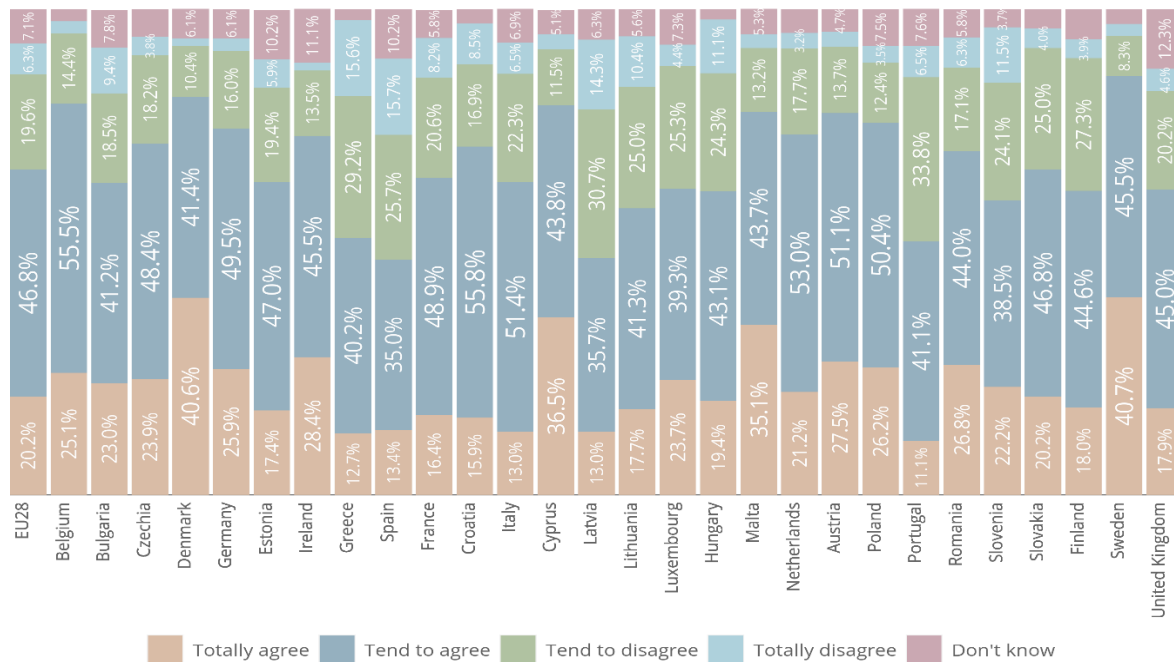
Bron: Dataloep DO&V²

Beroepsgericht onderwijs geniet vertrouwen voor wat betreft kansen op werk

Uit een bevraging door Cedefop uit 2016 blijkt dat respondenten in België (2de van links) positief staan tegenover de kans op werk dat beroepsgericht onderwijs biedt. 25% gaat helemaal akkoord, 55% gaat zo goed als akkoord en slechts een klein percentage gaat helemaal niet akkoord.

² Zie ook 'Praktijkgericht onderwijs als eerste keus', Voka, pag. 15

Mate waarin respondenten denken dat beroepsgericht onderwijs toelaat om snel werk te vinden

© Cedefop - All rights reserved - Opinion Survey on VET, 2016 | Q18.4. Attractiveness of VET: labour market outcomes - Leading to employment | Show me statistics by : Education orientation - All respondents

3. Strategische pijlers voor ambitieus beroepsgericht en technisch onderwijs

De SERV formuleert zes pijlers met daaronder telkens een aantal aanbevelingen die vanuit een sociaaleconomisch perspectief niet kunnen ontbreken in een globale ambitieuze aanpak voor beroepsgericht en technisch onderwijs dat kinderen en jongeren opleidt tot veerkrachtige burgers en uitmuntende beroepsbeoefenaars.

Een ambitieus onderwijsbeleid op alle niveaus, dat inzet op tijdige regelgeving, afdoende financiering (binnen de huidige onderwijsbegroting), monitoring en evaluatie ondersteunt de realisatie van deze pijlers.

Verregaande samenwerking tussen onderwijs en werk

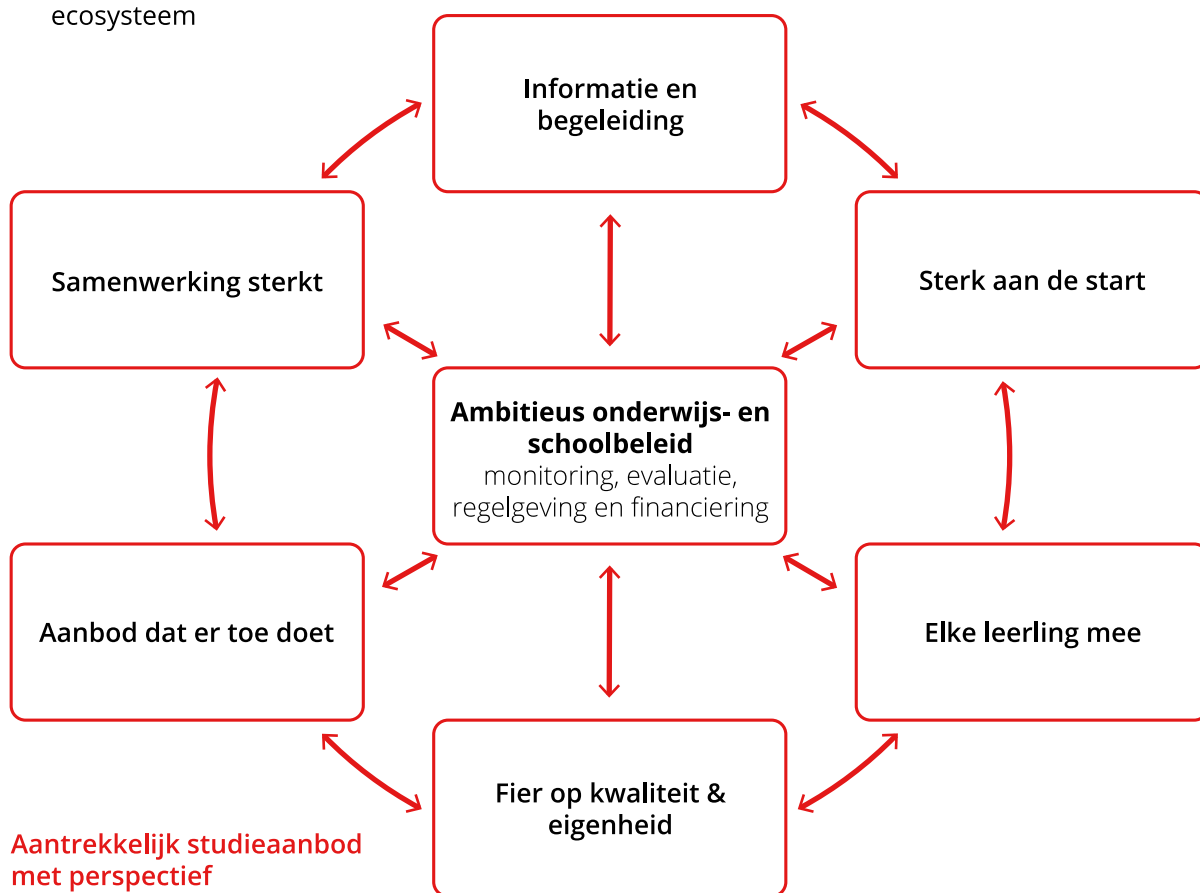
- Werkplekleren troef van praktijkgericht onderwijs
- Sterk door partnerschappen en standvastige intermediairs
- Alle initiatieven, programma's en organisaties in één ecosysteem

Informatie en begeleiding voor succesvolle schoolloopbanen

- Grondige en tijdige informatie bij studiekeuzes
- Onderwijsloopbaanbegeleiding met beroepsexploratie
- Leerlingenbegeleiding in teken van verbinding

Sterke start voor alle leerlingen

- Kennisrijk curriculum in het basisonderwijs
- 1A en 1B kwaliteitsvolle en evenwaardige onderwijsstromen

Aantrekkelijk studieaanbod met perspectief

- Aansluiting met de arbeidsmarkt
- Aantrekkelijk en transparant aanbod
- Programmatie in dialoog tussen onderwijs en werk
- 7de jaren strategisch uitgebouwd
- Graduaatsopleidingen als hoger beroepsonderwijs

Praktijkgerichte scholen als keurmerk

- Uitpakken met sterkte en eigenheid van praktijkgerichte scholen
- Uitdagende leerinhouden
- Dynamisch en duurzaam personeelsbeleid

Gelijke onderwijskansen

- Nieuwe beeldvorming: van waterval naar metronetwerk
- Hoge verwachtingen aan alle leerlingen voor zowel kennen als kunnen
- Garantie op leerrecht
- Beperk studiekosten

3.1 Informatie en begeleiding voor succesvolle schoolloopbanen

Het tijdig en grondig informeren bij studiekeuzes, onderwijsloopbaanbegeleiding met beroepsexploratie voorzien en intensieve leerlingenbegeleiding blijven voorwaarden voor succesvolle schoolloopbanen, die nog niet voldoende gerealiseerd zijn.

Informeertijdig en grondig bij studiekeuzes

Kinderen, jongeren, ouders én leraren kennis laten maken met alles wat het onderwijs te bieden heeft, is voor de SERV de allereerste en zeer belangrijke stap. Het was terecht een prioriteit in het Actieplan voor het beroeps- en technisch onderwijs uit de vorige legislatuur. Er is heel wat in Vlaanderen³. Toch maken veel kinderen en jongeren nog geen voldoende geïnformeerde en bewuste studiekeuze. Elke leerling moet de kans krijgen om een studierichting te kiezen die aansluit bij zijn/haar/hun interesses en capaciteiten, los van de sociaaleconomische status van het gezin waarin ze opgroeien.

Online informatie is maar één manier om kinderen en ouders te informeren, maar wel een belangrijke en laagdrempelige. In Vlaanderen is er Onderwijskiezer dat op vandaag niet voldoende voldoet aan de verwachtingen. Er is behoefte aan veel meer informatie dan bv. waar welke studierichting gevolgd kan worden. Inspirerend zijn de sites Kiesmbo en Studiekeuze123 uit Nederland.

Kiesmbo en Studiekeuze123 bieden een schat aan informatie over opleidingen en beroepen

Kiesmbo geeft informatie over het middelbaar beroepsonderwijs dat in Nederland 500 opleidingen telt voor 10 beroepsgroepen. Er zijn sprekende cijfers beschikbaar zoals dat 40% van de studenten doorstromen naar het hoger beroepsonderwijs of dat er 250.000 erkende leerbedrijven zijn. Bij elk beroep / opleiding wordt vermeld hoe groot de kans op een stage en werk is, wat het startloon is, hoeveel studenten slagen, <https://www.kiesmbo.nl/home>

Studiekeuze123 informeert jongeren over opleidingen aan de hogescholen en universiteiten na een technische of beroepsopleiding. Via een nationale studentenenquête informeren studenten beginners bv. over hoe goed een opleiding voorbereidt op de praktijk. Bij elke individuele opleiding is er informatie over toegangsvoorwaarden, het studieverloop binnen de opleiding en over hoeveel afgestudeerden met het diploma aan de slag zijn in welke beroepen en hoe lang het duurde om die job te vinden. Je kan er ook zoeken op beroepsgroepen en carrièremogelijkheden om op basis daarvan een studiekeuze te maken. <https://www.studiekeuze123.nl/>

³ Het Beroepenhuis is een vaste waarde op dat terrein, kinderen uit het 5de en 6de leerjaar maken er kennis met diverse beroepen uit meerdere sectoren. Meer recent zijn de Talentcenters in alle Vlaamse provincies opgestart. De Talentcenters ondersteunen leerlingen uit het 6de leerjaar en de 1ste graad bij hun studiekeuzes via wetenschappelijk onderbouwde tests. Ook sectorfederaties en -fondsen nemen initiatieven en de STEM-academies laten kinderen in de vrije tijd kennis maken met techniek om hun interesse voor technische opleidingen op te wekken.

Aanbevelingen SERV

- Informeer leerlingen tijdig en grondig bij studiekeuzes.
- Zet de ondersteuning van degelijke en gedragen instrumenten zoals het Beroepenhuis, de Talentcenters en de STEM-academies verder.
- Maak werk van een portaal dat het studieaanbod in het beroeps- en technisch onderwijs op een dynamische, enthousiasmerende manier presenteert.

Voorzie tijd en ruimte voor beroepsexploratie en onderwijsloopbaanbegeleiding

De processen van sturing en oriëntatie in de onderwijsloopbaan zijn zeer relevant voor eerlijke onderwijskansen. Ze zijn vaak gekleurd door vooroordelen, stereotypen en lage verwachtingen die nadelig uitpakken voor de kansen van sociaal kwetsbare leerlingen.⁴

De Koning Boudewijn Stichting (KBS) is in een recent rapport kritisch voor de onderwijsloopbaanbegeleiding: begeleiding is gefragmenteerd en onvoldoende gebaseerd op correcte informatie; jongeren en ouders hebben een beperkte kennis over studietoelagen, arbeidsmarktgericht onderwijs en loopbaanperspectieven; sommige leerlingen krijgen heel veel informatie, anderen heel weinig; schoolbezoeken richting secundair zijn vaak gericht op de doorstroom; leraren voelen zich onvoldoende ondersteund om leerloopbaanbegeleiding te voorzien.⁵

Goed uitgebouwde onderwijsloopbaanbegeleiding, gebaseerd op een aantal principes⁶, kan bijdragen aan een bewuste en positieve studiekeuze en -voortgang. Het verkleint de kans op tegenvallende studiekeuzes, zittenblijven en ongekwalificeerde uitstroom kernen. En het heeft ook een positieve impact op de mate waarin men in de latere loopbaan bereid is om zich verder te ontwikkelen of in staat is om de eigen loopbaan in handen te nemen.

Aanbevelingen SERV

- Zet niet enkel in op informatie bij keuzemomenten, maar **voorzien** continue tijd en ruimte voor beroepsexploratie en onderwijsloopbaanbegeleiding.
- Zorg voor een versterkte uitrol van brede studie- en beroepskeuzebegeleiding en leerloopbaanbegeleiding in de scholen⁷.

⁴ 'Emancipatie, excellentie en eerlijke kansen', Dirk Van Damme, ASP 2023, pag. 42

⁵ 'Naar een beter imago van het arbeidsmarktgericht onderwijs', KBS, 2025

⁶ **Continuïteit:** start op jonge leeftijd en bouw op als een continu flankerend coaching- en reflectieproces, met het oog op impact op levenslang ontwikkelen en leren; **inclusiviteit:** voor alle leerlingen, in het bijzonder ook uit het praktijkgericht onderwijs; **horizonverbreding:** de leerling en zijn of haar talenten en interesses staan centraal; **structurele ondersteuning:** er is tijd, middelen en professionalisering om OLB ook inhoudelijk te verankeren; er zijn heldere rollen en verantwoordelijkheden en een actieve betrokkenheid van ouders; **structurele integratie en samenwerking:** er is kennisuitwisseling tussen goede praktijken en initiatieven, meer samenhang tussen actoren en een gedeelde visie op OLB; werkpartners worden betrokken om hun expertise en kennis van de arbeidsmarkt; **(zelf)reflectie als kerncompetentie:** werken aan zelfinzicht als essentie voor onderbouwde keuzes, ook later in de loopbaan; ervaringsgericht werken via werkplekleren, projecten en cross-overs tussen algemene en beroepsgerichte trajecten, loopbaancompetenties zijn verankerd in het curriculum.

⁷ 'Ik wil een gids. Jonge werknemers aan de start van hun loopbaan.', Stichting Innovatie en Arbeid, 2022

- Leg daarbij een sterkere link met beroepsexploratie en de overgang naar de arbeidsmarkt⁸ (zoals bv. in Nederland), zeker voor de leerlingen in het praktijkgericht onderwijs. Geef ook Duaal Leren daarin een plaats als volwaardige leerweg.
- Ondersteun en volg op als beleid; investeren in onderwijsloopbaanbegeleiding betaalt zichzelf terug.

Zorg voor verbinding dankzij leerlingenbegeleiding

Gezien en gehoord worden en interesse ervaren in hun persoonlijke leefwereld kan voor jongeren het verschil maken tussen blijven of afhaken. Uit onderzoek blijkt dat jongens in het (deeltijds) beroepsonderwijs die niet de meest geschikte studiekeuze maken, leervertraging oplopen en de binding met de school verliezen meer kans lopen om de school zonder kwalificatie te verlaten. Een sensitief spijbelbeleid, zittenblijven vermijden door flexibelere leerwegen en de inzet van werkplekleren zijn maatregelen die vroegtijdig schoolverlaten kunnen voorkomen⁹. In het schooljaar '22-'23 (recentste cijfers op dataloop) bedraagt het vroegtijdig schoolverlaten bij de jongens 15,8% en bij de meisjes 10,4%.

Aanbevelingen SERV

- Blijf investeren in de dagelijkse begeleiding van en verbinding met leerlingen¹⁰. Voor succesvolle schoolloopbanen doorheen het secundair onderwijs is dat cruciaal.
- Maak van het aanpakken van vroegtijdig schoolverlaten opnieuw een prioriteit.

3.2 Sterke start in het secundair onderwijs voor alle kinderen

Alle kinderen moeten vlot en sterk kunnen starten in het secundair onderwijs. Een sterke start gaat over toegankelijke en volledige informatie bij studiekeuze (zie hierboven), een kennis- en kansrijk curriculum in het basisonderwijs en een evenwaardig aanbod in de 1ste graad van het secundair onderwijs voor alle leerlingen.

Ondersteun de implementatie van het kennisrijk curriculum voor het basisonderwijs

De SERV is positief over de nieuwe minimumdoelen voor het basisonderwijs omdat deze inhoudelijk sterk onderwijs van bij de prille start kunnen verzekeren en omdat ze kunnen bijdragen aan meer onderwijsgelijkheid¹¹.

⁸ 'Loopbaanleren en -begeleiding essentieel voor doordachte studie- en loopbaankeuzes', Linde Buysse, SERV, Overwerk 2024_2_05

⁹ 'Gekwalificeerd loopt je toekomst gesmeerd', SERV, 2022

¹⁰ Dit is ook een aanbeveling uit het rapport van het Rekenhof 'Voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten. Leerlingenbegeleiding in het beroepssecundair onderwijs' van april 2021

¹¹ 'Minimumdoelen basisonderwijs', advies SERV, 2025

Aanbevelingen SERV

- Grijp de nieuwe doelen aan om leerlingen zorgvuldig op te volgen en gericht bij te sturen, zodat er geen achterstanden ontstaan en meer leerlingen het getuigschrift van het basisonderwijs kunnen behalen (= een daling van de instroom in de B-stroom).
- Zorg ervoor dat praktijkgerichte vaardigheden aan bod komen, om de talenten van een heel diverse groep kinderen te kunnen ontwikkelen en hun interesses vast te houden.
- Ondersteun leraren en lagere scholen maximaal om het kennisrijk curriculum te kunnen realiseren in de klas.

Maak van 1 en 2A en 1 en 2B waardevolle en evenwaardige onderwijsstromen

De berichtgeving over capaciteitstekort zorgde zeer terecht voor vernieuwde en brede aandacht voor de B-stroom. De SERV ging in zijn advies op de beleidsnota onderwijs 2024-2029 al in op die problematiek. De Vlor bracht heel recent een advies uit *'Boost voor de B-stroom'*¹². De Vlor doet daarin een grondige analyse van de instroom in de B-stroom, van het imago en van de noden en uitdagingen.

In de B-stroom volgen leerlingen les naar aanleiding van een bewuste keuze of omwille van het niet behalen van het getuigschrift basisonderwijs. In een eerder advies¹³ benadrukte de SERV het belang van schakelopties in 1B. Maar op vandaag stromen slechts 3,6% van de leerlingen uit 1B door naar 1A¹⁴, het aantal leerlingen dat van 1B naar 2A doorstroomt is zéér beperkt, net als de doorstroom uit 2B naar een 3de jaar in de dubbele finaliteit. De B-stroom slaagt zeker wel in de opdracht om te remediëren voor de tekorten opgelopen in het basisonderwijs: 91% van de leerlingen slaagt voor het attest van het basisonderwijs.

Aanbevelingen SERV

- Voorzie voldoende capaciteit in de B-stroom en ook in het buitengewoon onderwijs of OKAN zodat tekorten daar niet tot spillovereffecten leiden in de B-stroom.
- Zorg dat de B-stroom de opdracht van de 1ste graad waarmaakt, nl. leerlingen oriënteren en een bewuste studiekeuze mogelijk maken, scholen dienen in te zetten op schakelkansen voor die leerlingen voor wie de arbeidsmarktfinaliteit niet de beste keuze is.
- Maak van een kwaliteitsvolle B-stroom de toegangspoort tot een sterke praktijkgerichte opleiding doorheen het secundair onderwijs, daardoor kan het voor meer jongeren en ouders een bewuste praktijkgerichte studiekeuze zijn. Les volgen in de B-stroom is dan niet langer een voorbode van minder goede prestaties op vlak van basisgeletterdheid verder in de schoolloopbaan¹⁵.

¹² [Boost voor de B-stroom | Vlor](#)

¹³ *'Modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad'* (2016); SERV

¹⁴ Mogelijks gelinkt aan het feit dat het om 'zittenblijven' gaat, waarvan de sociale partners in de SERV aannemen dat dit geen aantrekkelijke optie is.

¹⁵ Leerlingen die hun secundaire schoolloopbaan startten in 1B, doen het over de hele lijn minder goed in de peilingsproeven voor het Project Algemene Vakken (PAV) in 3de graad van de arbeidsmarktfinaliteit. Zie resultaten

De SERV sluit zich ook aan bij de vragen naar een andere benaming¹⁶. Dat is belangrijk voor de perceptie en de beleving van jongeren. De SERV werpt ook de vraag op of het wenselijk is dat het aanbod in de eerste graad georganiseerd blijft met de opties 1A en 1B. Uiteraard spreken we dan van een meer verregaande aanpassing, die grondig bekeken moet worden.

3.3 Gelijke onderwijskansen realiseren

Zowel het streven naar excellentie als gelijke onderwijskansen moeten top of mind zijn in het Vlaams onderwijs.¹⁷ De keuze voor een onderwijsvorm en schoolse prestaties worden sterk beïnvloed door de sociaaleconomische status van het gezin. Dat heeft impact op zittenblijven en vroegtijdig schoolverlaten. Alle pijlers in dit advies moeten bijdragen aan gelijke onderwijskansen, maar het is ook op zich een onmisbare pijler voor excellent praktijkgericht onderwijs.

Werk aan nieuwe beeldvorming

Als het gaat over het Vlaamse onderwijs en zeker over het praktijkgericht onderwijs, dan valt al snel het begrip 'waterval'. Leerlingen kiezen eerst voor de op vlak van theorie zwaarste finaliteit om na één of meerdere jaren over te gaan naar een op vlak van theorie minder zware studierichtingen. Eerder onderzoek toonde aan dat een derde van alle scholieren doorheen de schoolloopbaan van onderwijsvorm verandert¹⁸ en dat slechts 1% van meer praktijkgericht onderwijs naar meer algemeen vormend onderwijs overgaat¹⁹. Andere groepen leerlingen worden dan weer georiënteerd naar de arbeidsmarkt- of dubbele finaliteit terwijl ze op basis van interesses en toekomstverwachtingen beter in een doorstroomrichting les hadden gevolgd. Stereotiepe beeldvormingen zorgen voor een bias in de oriënteringsadviezen van leraren.²⁰ Het zorgt ervoor dat kinderen niet op hun plek zitten, wat gevolgen heeft gedurende de hele schoolloopbaan.

Praktijkgericht onderwijs is niet altijd de eerste keuze van ouders en leerlingen (zie pag. 12) omdat bij de keuze voor een doorstroomopleiding meer opties voor de verdere schoolloopbaan nog open blijven. Het komt ook door een gebrek aan begeleiding tijdens de schoolloopbaan en de negatieve beeldvorming over beroepsgericht onderwijs. Het zit ook ingebakken in het Vlaamse onderwijsstelsel door o.a. de praktijk van de B-attesten en het rangschikken van opleidingen volgens de mate van abstractie en theorie. Het zorgt voor de 'paradox van de homogene groepen'

peilingsproeven PAV in 3de graad BSO, pag. 23. https://peilingsonderzoek.be/wp-content/uploads/2019/01/BrochurePAV_DEF.pdf

¹⁶ Zie 'Praktijkgericht onderwijs als eerste keus', Voka en 'Boost voor de B-stroom', Vlor

¹⁷ 'Breed pact voor uitmuntendheid en gelijkheid', SERV, TORB 2022-2023, nr. 5 pag. 393

¹⁸ 'Het Vlaams secundair onderwijs van 1998 tot 2018. Inzichten uit LOSO en LISO', Bieke De Fraine, e.a.

¹⁹ 'Sociale keuzeverschillen bij de overgang van de 2de naar de 3de graad secundair onderwijs', Ilse Laurijssen e.a.

²⁰ 'Diversiteit binnen onderwijs', commissie Diversiteit SERV, 2020, pag. 35

via tracking want de 3de graad van het beroepsonderwijs is vaak net erg heterogeen door de waterval wat lesgeven extra uitdagend maakt ²¹.

Aanbevelingen SERV

- Werk aan een nieuwe beeldvorming, bv. van waterval naar metronetwerk met leerlijnen die naast en door elkaar lopen en waar meerdere haltes zorgen voor overstapmogelijkheden.
- Spreek consequent over 'heroriëntatie' i.p.v. over de 'waterval'. Zorg dat dat in twee richtingen kan en er meer overgangen worden bepaald en zichtbaar gemaakt in de twee richtingen tussen finaliteiten.
- Geef B-attesten een positievere invulling door ze in te zetten als attesten van zowel horizontale als verticale heroriëntering; gemotiveerde heroriëntering binnen een schoolloopbaan zorgt er voor dat leerlingen beter op hun plaats zitten, het is belangrijk dat leerlingen daarbij mee aan het stuur zitten.

Stel hoge verwachtingen aan alle leerlingen zowel voor kennen als kunnen

Hoge verwachtingen zijn een sterke voorspeller van leeruitkomsten en daarom cruciaal ook voor meer kwetsbare leerlingen die heel veel baat hebben bij cognitieve ontwikkeling en scholing²².

In 2022 haalden gemiddeld 70% van de leerlingen de eindtermen voor het vak 'Project Algemene Vakken' niet. Zij studeren wel af en kunnen aan de slag met hun vakbekwaamheid maar dreigen in de problemen te komen in hun dagelijks functioneren of op kantelmomenten in hun loopbaan. Zij zijn kwetsbaarder op de arbeidsmarkt in termen van zelfredzaamheid en inzetbaarheid²³. Uit een onderzoek blijkt dat ongeveer twee derde van de scholen geen examens afneemt voor het vak PAV en een klein percentage scholen zelfs nooit een proefwerk of toets afneemt voor het vak PAV²⁴. Voor de SERV is dat toch exemplarisch voor de lage verwachtingen die aan deze leerlingen worden gesteld.

Kwaliteitsvol onderwijs bieden, houdt in dat alle jongeren de school verlaten met de vaardigheden en kennis om aan de samenleving te kunnen participeren. Dat is vooralsnog voor circa een vijfde van de leerlingen niet het geval. Voldoende omkadering, goede opvolging van leerresultaten en remediëring waar nodig moeten er toe bijdragen dat de minimumdoelen bij alle leerlingen behaald worden en schoolse vertraging vermeden.

Aanbevelingen SERV

- Streef naar excellentie en stel hoge verwachtingen op vlak van kennen en kunnen aan alle leerlingen.

²¹ 'Hoog mikken en dan zakken, de gevolgen van een hiërarchisch onderwijssysteem', Mieke Van Houtte, UGent, toelichting bij de SERV, juni 2025

²² 'Mijn kind, slim kind', Duyck, pag. 190

²³ 'Iedereen geletterd, iedereen mee', SERV, 2022

²⁴ https://peilingsonderzoek.be/wp-content/uploads/2019/01/BrochurePAV_DEF.pdf

- Ontwikkel een hogere sense of urgency die er voor zorgt dat de uitstroom van laaggeletterde jongeren uit het secundair onderwijs gestopt wordt.

Maak werk van het leerrecht van alle leerlingen

De NAFT (Naadloos Aansluitende Flexibele Trajecten) moeten schooluitval en vroegtijdig schoolverlaten voorkomen. Ze zijn overgeheveld van Onderwijs naar Welzijn. Het huidige aanbod, nl. 4.000, volstaat niet zo blijkt uit de getuigenissen van scholen. Daarom gebeurt er vaak een bypass in de scholen zelf. Het voordeel daarvan is dat de leerling wellicht makkelijker weer kan aansluiten bij de school. Er is duidelijk een behoefte nood aan tijdelijke trajecten voor leerlingen die problemen ondervinden om de dagelijkse lessen te volgen. **De SERV ondersteunt de vraag naar uitbreiding van het aantal NAFT-trajecten. Voor scholen die zelf een aanbod organiseren moet ondersteuning worden voorzien.**

In Vlaanderen is er vanaf 15 of 16 jaar een deeltijdse leerplicht. Beroep kunnen doen op de mogelijkheid tot dat deeltijds leerrecht is door de nieuwe invulling van het duale leren feitelijk onbestaande. Los hiervan herbevestigt **de SERV zijn vraag naar een sluitend aanbod (met voltijds engagement) voor leerlingen die niet terecht kunnen in Duaal Leren.**²⁵ In het nieuwste Actieplan Duaal Leren wordt daar een opening voor gecreëerd.

Alle aanbevelingen omtrent kwaliteit en waardering in dit advies gelden uiteraard ook voor het praktijkgericht aanbod in het buitengewoon secundair onderwijs gericht op arbeidsdeelname (BuSO OV3 en OV4). **De SERV ondersteunt het streven naar inclusiever onderwijs.** De Vlaamse Raad Welzijn, Volksgezondheid en Gezin binnen de SERV neemt dit momenteel ter harte in een interne werkgroep 'Recht op Leren'.

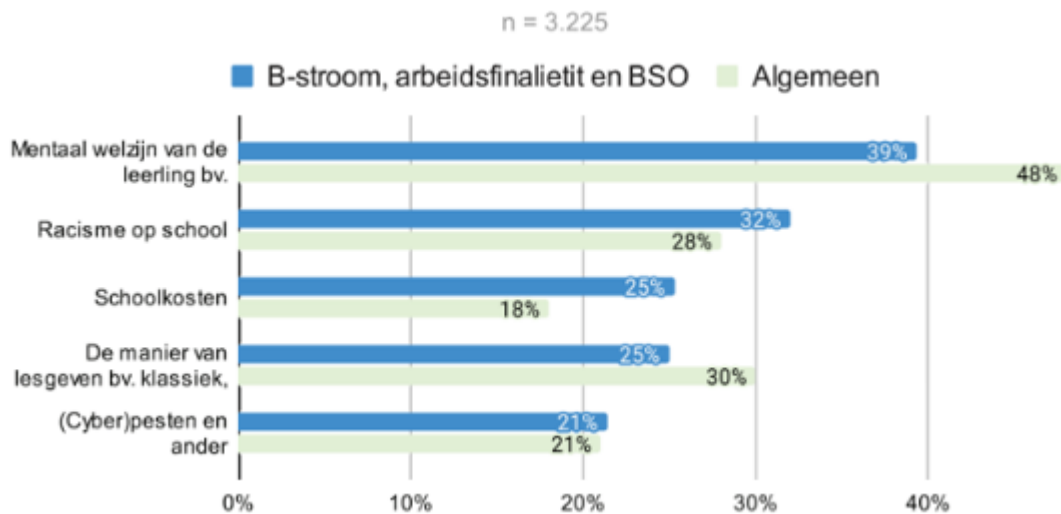
Zorg dat geen enkele leerling moet afzien van een opleiding omwille van studiekosten

De scholierenkoepel deed een bevraging n.a.v. de Vlaamse verkiezingen van 2024 bij scholieren over hun verwachtingen op vlak van onderwijs. Opvallend is dat schoolkosten bij jongeren in de arbeidsmarktfinaliteit op de 3de plaats staat, terwijl dat over alle scholieren heen pas op de 13de plaats staat²⁶. In een bevraging specifiek over betaalbaar onderwijs stelt 92% van de respondenten dat betaalbaarheid heel belangrijk is, voor 8% is de kostprijs van een studierichting een reden geweest om te kiezen voor een andere studierichting.

²⁵ 'Beroepskwalificerende leerweg voor (leerplichtige) jongeren', SERV, advies

²⁶ Onderzoeksrapport bij het Memorandum 2024-2029, Vlaamse Scholierenkoepel

Zaken die scholieren uit de B-stroom, arbeidsmarktfinaliteit en BSO als eerste zouden aanpakken

Bron: Vlaamse Scholierenkoepel

In de STEM-Agenda 2030 is opgenomen dat als er financiële drempels om een bepaalde opleiding te volgen worden vastgesteld, er initiatieven worden genomen om deze te verlagen²⁷. In het verleden waren er extra niet-gekleurde middelen voor beroepsgerichte en technische opleidingen (10mio€ extra per jaar) op voorwaarde dat er budgettaire ruimte was. Dat zorgde voor onzekerheid bij scholen. Scholen moeten balanceren tussen betaalbaarheid van onderwijs voor gezinnen en het belang van kwaliteitsvol les- en praktijkmateriaal.

Onderzoek uit 2020 toont aan dat de kosten in sommige praktijkgerichte opleidingen hoog zijn. De mediane studiekost in één schooljaar voor het arbeidsmarktgericht onderwijs is 2.216,36 euro in de 3de graad. Voor het onderwijs met dubbele finaliteit is dat 1.377,08 euro, voor doorstroomrichtingen gaat het over 1.502,74 euro²⁸. De Vlaamse Regering voorziet in het kader van kostenbeheersing extra werkingsmiddelen voor het kunst, technisch en beroepsonderwijs met een focus op de duurste richtingen voor de leerlingen. Dat moet de betaalbaarheid verbeteren. Naast de verlaging van de schoolfactuur gaan er extra werkingsmiddelen, zo'n 55mio €, naar materiaal intensieve onderwijsrichtingen.

Aanbevelingen SERV

- Zorg als overheid verder voor een afdoende financiering van het initieel beroeps- en technisch onderwijs; de extra werkingsmiddelen voor bepaalde studierichtingen is een goede zaak. Zie er op toe dat extra middelen worden ingezet waarvoor ze effectief bedoeld zijn.
- Vermijd dat de schoolfactuur een invloed heeft op school- en studiekeuze. Zet daartoe in op een structureel kostenbewust schoolbeleid met een correcte en transparante

²⁷ STEM-Agenda 2030, pag. 17

²⁸ 'Van negatief imago naar positieve keuze en minder schooluitval', KBS. De cijfers komen uit het SONO-onderzoek 'Studiekosten in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs' (SONO/2020/OL3.3/1)

bijdrageregeling en ondersteun/neem kostenbeperkende maatregelen (bv. verhuur of doorverkoop van lesmateriaal, maximumfactuur, ...).

3.4 Praktijkgerichte scholen als keurmerk

De SERV is overtuigd van de potentiële kracht en kwaliteit van de praktijkgerichte scholen in Vlaanderen. Die kracht en kwaliteit, daar moet meer mee uitpakket worden in navolging van De Wijnpers.

Pak uit met de sterktes en eigenheid van praktijkgerichte opleidingen en scholen

De Wijnpers zet beroepsgericht en technisch aanbod in het uitstalraam. De Wijnpers wil leerlingen samen laten groeien in een warme, duurzame en inspirerende school. Dat houdt o.a. in de betrokkenheid van ouders, werken in kleine teams, persoonlijke begeleiding en toekomstgerichte partnerschappen. Succesfactoren in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit zijn o.a. projectwerking en waardering voor leerlingen, hun aantal steeg in minder dan 10 jaar van 600 naar meer dan 900.

De Wijnpers is een domeinenschool. Leerlingen, zowel in de A- als in de B-stroom, kiezen al in de 1ste graad voor een studierichting in Kunst & creatie, Land- & tuinbouw of STEM. De school behoudt ook een aanbod aan (vooral duale) 7de jaren. De resultaten van de Vlaamse toetsen zetten de school aan tot een versterkte aandacht voor taal en wiskunde in het Project Algemene Vakken en een Labo PAV voor remediëring en verdieping, met resultaat.

Het aantal duale leerlingen blijft stabiel op ca 65. Trajectbegeleiders vormen de brug tussen leerlingen, ouders en ondernemingen. Leren op de werkvloer maakt leerlingen mondiger: cursussen werden aangepast, lessen algemene vorming worden toepassingsgerichter ingevuld. Belemmeringen voor duaal zijn o.a. de overladen leerplannen, administratie, complexe veiligheidsprocedures en de regelgeving voor zelfstandigen die stagekansen belemmert. <https://www.dewijnpers.be/>

Praktijkgerichte scholen bieden opleidingen aan die van tel zijn op de arbeidsmarkt, boeken leerwinst met hun leerlingen en werken samen met ondernemingen voor o.a. werkplekleren, lesmateriaal en/of machines. Na die initiële opleidingen zijn er mogelijkheden om verder te studeren en om tijdens de loopbaan bijkomende opleidingen te volgen. De beroeps- en technische scholen kunnen hier nog meer op inzetten en met deze sterktes nog meer uitpakken.

In de lagere school volgen alle kinderen samen les, daar ontmoeten ze elkaar. De SERV is voorstander van het concept van de domeinscholen omdat deze leerlingen uit de verschillende finaliteiten samenbrengen. Dat geeft hen de mogelijkheid, nog meer dan andere scholen, om leerlingen samen praktijkles te laten volgen of samen aan projecten te laten werken. Dat was trouwens ook één van de voorwaarden voor projecten in het kader van het Excellentiefonds²⁹. In

²⁹ <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijspersoneel/van-basis-tot-volwassenenonderwijs/lespraktijk/excellentiefonds>

domeinscholen hebben leerlingen in principe meer mogelijkheden om te schakelen tussen finaliteiten in meer dan één richting.

Aanbevelingen SERV

- Voorzie waar nodig ondersteuning zodat praktijkgerichte scholen met hun sterktes en eigenheid kunnen uitpakken.
- Bouw de potentie van domeinscholen als ontmoetingsplaats tussen leerlingen in verschillende finaliteiten verder uit.

Realiseer brede en uitdagende leerdoelen voor alle leerlingen

Een uitdaging voor het beroeps- en technisch onderwijs is de beschikbare onderwijstijd enerzijds en de verwachtingen op vlak van algemene vorming, waaronder transversale, digitale en ondernemersvaardigheden³⁰ en praktische vorming anderzijds.

Leerlingen in de arbeidsmarktgerichte finaliteit hebben een zeer verschillend profiel. Sommigen onder hen hebben zeer bewust gekozen voor een arbeidsmarktgerichte opleiding en vragen om cognitief uitgedaagd te worden. Andere leerlingen hebben extra ondersteuning nodig op vlak van digitale geletterdheid en transversale vaardigheden. Al deze leerlingen zijn gebaat met een ambitieuze basisvorming en dienen vanuit het initieel onderwijs alle bagage mee te krijgen.³¹ De Havenschool VTI in Zeebrugge zet op al deze zaken in.

Havenschool VTI Zeebrugge: meer kwaliteit als voorwaarde voor een modern, toekomstgericht beroepsonderwijs.

De school is meer gaan focussen op 'must always know or can' – doelen die alle leerlingen op individueel niveau moeten bereiken. Dankzij meesterschap van de leraren en de kennis en kunde van de bedrijven en meer praktijkervaring via nauwe samenwerking met de bedrijfswereld krijgen leerlingen een stevige basis van essentiële competenties aangeboden. Heldere, samenhangende verticale en horizontale leerlijnen zorgen voor een logische en stapsgewijze opbouw van vaardigheden, binnen vakken en vakoverschrijdend. Kwalificatieproeven toetsen of leerlingen de vereiste competenties op het juiste beheersingsniveau hebben bereikt. Excellentietrajecten bieden ambitieuze leerlingen extra kansen om zich te specialiseren en te excelleren.³² <https://www.vtizeebrugge.be/>

³⁰ Horeca Forma en het fonds van de kappers maakten een referentiekader voor ondernemerschap in onderwijs. Er liep een proefproject in 2 hotelscholen dat werd ondersteund met opleidingen en didactisch materiaal. De eerste leerlingen behaalden hun attest 'ondernemerschap'. Volgend jaar starten 20 hotelscholen hiermee in een 7de jaar. [Secto-raal attest Ondernemerschap in het horecaonderwijs | Horeca Forma](#)

³¹ 'Eindtermen 2de en 3de graad secundair onderwijs', Vlor en SERV, pag. 15

³² 'Toekomst van ons beroeps- en technisch onderwijs. Een kritisch maar hoopvol betoog.', presentatie Havenschool VTI Zeebrugge

Aanbevelingen SERV

- Zorg voor een opwaardering van het praktijkgericht onderwijs door ambitieuze onderwijsdoelen, op vlak van algemene vorming, technische vaardigheden en digitale en loopbaanvaardigheden.
- Zorg, samen met partners, voor innovatief les- en praktijkmateriaal. O.a. mede daarvoor zullen de leerlingen kennis en vaardigheden ontwikkelen om toegang te krijgen tot duurzame en werkbare jobs en zich staande kunnen houden bij evoluties op de arbeidsmarkt.

Een dynamisch en duurzaam personeelsbeleid, ook in het praktijkgericht onderwijs

De SERV spreekt zich niet uit over concrete personeelszaken in onderwijs, daarvoor zijn andere sociale partners bevoegd. Omdat directies en leraren dé basis zijn voor de kwaliteit van het onderwijs, kan de SERV het personeelsbeleid in het praktijkgericht onderwijs echter niet onvermeld laten. De SERV sprak zich eerder wel uit over de aanpak van het lerarentekort over professionalisering en over de lerarenopleidingen.

Opleiden van toekomstbestendige topleraren

Voor Thomas More Hogeschool moet een leraar goed kunnen lesgeven, sterk zijn in klasmanagement en hoge verwachtingen stellen aan leerlingen. Goed lesgeven betekent het leren vergemakkelijken met goede technieken en tools en kennis betekenis geven. Het doel van sterk klasmanagement is om complexe leeromgevingen te vereenvoudigen en door duidelijke schoolafspraken het voor leerlingen makkelijker te maken om te leren. Hoge verwachtingen zijn belangrijk omdat ze gedrag beïnvloeden wat op zijn beurt voor een cultuur van leren zorgt.

De hogeschool zet in op een versterking van de lerarenopleidingen door o.a. terug te keren naar de basis zoals vakdidactiek, door verhoogd in te zetten op groeibegleiding en door strengere maar haalbare trajecten voor zij-instromers. <https://thomasmore.be/nl/klaar-voor-de-klas>

Aanbevelingen SERV

- Voorzie voor elke student in de lerarenopleiding minstens één stage in het beroeps- en technisch onderwijs.
- Maak van voortdurende professionalisering een prioriteit; vakleraren krijgen de ruimte om praktijkstages te volgen en/of in te gaan op het nascholingsaanbod van o.a. de sectorale opleidingsfondsen.
- Zet de maatregelen om het lerarentekort tegen te gaan die vruchten afwerpen verder (bv. rond de zij-instromers). Besteedt in het bijzonder blijvende aandacht aan voldoende technische vakleraren.

Met een sterke directie en dito team kan alvast een visie op praktijkgericht onderwijs vorm krijgen dat streven naar excellentie en inclusie aan elkaar koppelt en waar een eigen personeelsbeleid inherent deel van uitmaakt, daarvan getuigt de aanpak van GO! Talent in Dendermonde.

Innovatie, creativiteit en ondernemerschap in het DNA van de school

Met een nieuwe structuur, met voor elk studiedomein een coördinator en met de visie van de school als verbindende factor, verdubbelde het aantal leerlingen in enkele jaren van 500 naar 1.000 leerlingen. Het beroepsgericht aanbod van GO! Talent bleef over de jaren heen stabiel, het technisch aanbod kende een groeiende aantrekkingskracht. De directie hecht een groot belang aan een goede match met de leraren en is trots op het eigen personeelsbeleid dat soms doorkruist wordt door geldende bepalingen op vlak van het personeelsbeleid. Ook de klik met de leerlingen is zeer belangrijk. Er wordt hard ingezet op keuzebekwaamheid o.a. via de uren onderwijsloopbaanbegeleiding en er is een eigen begeleidingsaanbod voor leerlingen die dreigen uit te vallen.

De school profileert zich als 'brede school' in de betekenis van open naar de samenleving en bouwde in 2022 KOERZ uit: 'een ontmoetingsplaats en broedplaats voor innovatief onderwijs, jong ondernemerschap en creativiteit'. In het schoolgebouw is er nu een fietswerkplaats waar de opleiding fietshersteller praktijkervaring opdoet en een nieuwe kinderopvang die als praktijkplek dient voor de opleiding Kinderzorg. De directie gelooft in positieve storytelling. Dat mag nog sterker gebeuren door het eigen team maar ook door de overheid. Met een yes-mentaliteit wordt een positief imago van de school uitgedragen. <https://www.go-talent.be/>

3.5 Een aantrekkelijk studietoeraanbod met perspectief

Naast sterke scholen en goed opgeleide en begeleide leraren zijn het studietoeraanbod en de programmatie ervan, de 7de jaren en de graduaatsopleidingen van belang, net als de aansluiting met de arbeidsmarkt.

Aansluiting met de arbeidsmarkt verzekeren

Uit het Schoolverlatersrapport blijkt dat schoolverlaters uit het (dual) praktijkgericht onderwijs het globaal goed doen qua aansluiting op de arbeidsmarkt. Sommige studiegebieden doen het daarbinnen (veel) beter dan andere en binnen die studiegebieden zijn er studierichtingen die het veel beter doen dan andere.

Dankzij de data bij DO&V en een koppeling van data binnen onderwijs en met federale tewerkstellingsgegevens kan de mate van aansluiting bij het hoger onderwijs en bij de arbeidsmarkt in kaart worden gebracht. Ahovoks aligneert hiervoor met wat volgens de hoger onderwijsinstellingen een succesvolle doorstroom naar hoger onderwijs is; voor de arbeidsmarkt met de mate waarin schoolverlaters na een jaar nog werkzoekend zijn (in de screening van het aanbod van 2014-2015 was de grens minder dan 10%).

Op basis daarvan kunnen inzichten groeien over welke keuzes leerlingen (meestal) maken vanuit welke voortrajecten en waarom dat leerlingen dat doen. In het verleden gebeurde er ook interessant longitudinaal onderzoek over schoolloopbanen door de verschillende steunpunten

onderwijs. De SERV pleitte eerder voor de heroprichting van een steunpunt voor onderwijsonderzoek³³ dat, net zoals het Steunpunt Werk dat doet voor de arbeidsmarkt, wetenschappelijke inzichten kan bieden.

De SERV wil benadrukken dat een vlotte aansluiting op de arbeidsmarkt, van veel meer afhangt dan enkel de studierichting die schoolverlaters gevolgd hebben. Het gaat o.a. over:

- het verloop van de schoolloopbaan van jongeren, hun profiel en hun verwachtingen over hun toekomstige jobs;
- het aantal leerlingen in een studierichting in relatie tot de arbeidsmarktvraag;
- de inhoud van studierichtingen en de mate waarin die aansluit bij wat ondernemingen vragen aan competenties;
- de mate waarin het onderwijs jongeren voldoende voorbereidt op de overstap naar werk (leren solliciteren, kennismaking met VDAB, CV opstellen, ... - zie ook 3.1) en de aanwerving door ondernemingen van schoolverlaters of andere profielen werkzoekenden (bv. met meer ervaring) voor bepaalde functies;
- de mate van actieve begeleiding van schoolverlaters in de zoektocht naar werk en de warme overdracht tussen onderwijs en werk;
- het perspectief op een werkgever die hen waardeert en begeleidt, die een aangename, werkbare en veilige werkomgeving biedt met doorgroeikansen en een correct loon.

De VDAB vermeldt ook zelf dat de cijfers niets zeggen over de kwaliteit van de plaats op de arbeidsmarkt, bv. in hoeverre de functie in lijn is met het opleidingsniveau.

Een ander aspect van een goede aansluiting op de arbeidsmarkt is kwalificering. Het volgen van hoger onderwijs wordt in Vlaanderen voor steeds meer jongeren de norm. Er is sprake van een hogere druk om hoger onderwijs te volgen en van een zekere diplomadrift.

Aanbevelingen SERV

- Verzeker de aansluiting met de arbeidsmarkt onder meer door verder in te zetten op instroom die toe leidt naar knelpuntsectoren onder meer i.s.m. sectoren en dat jongvolwassenen die instromen op de arbeidsmarkt beschikken over de kennis en vaardigheden om te starten in het beroep waarvoor ze zijn opgeleid. De instroom in het praktijkgericht onderwijs is ook belangrijk om maatschappelijke uitdagingen zoals de groene transitie, vergrijzing, ... het hoofd te kunnen bieden.
- Bewaak mee dat de waarde van een kwalificatie op niveau van het secundair onderwijs in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit hoog ingeschat blijven.
- Monitor schoolloopbanen en hou bij de screening van de matrix ook met andere factoren rekening dan de kwalificatie (zie opsomming hierboven).
- Sla meer bruggen tussen het onderwijs- en het arbeidsmarktbeleid.

³³ 'Samen klaarstaan voor morgen en overmorgen. SERV-prioriteitennota 2024-2029', SERV, advies, pag. 19

Blijven inzetten op een transparant aanbod via de matrix en de beroepskwalificaties

Dankzij de matrix secundair onderwijs is het onderwijsaanbod transparanter en eenvoudiger geworden. Dat was althans de opzet, al zijn er ondertussen wel gestaag studierichtingen aan de matrix toegevoegd. Een zeer breed aanbod aan studierichtingen kan een duurzame oriëntering in de weg staan. De evaluatie van de matrix en de screening van het aanbod kan benut worden voor een optimalisering. Daarbij moet rekening worden gehouden dat de modernisering nog maar net volledig is uitgerold. Rationalisering in het aanbod, zonder verschraving, kan zorgen voor financiële ruimte voor andere noden van het Vlaams onderwijs. De degressieve omkadering moet herbekeken worden en er is meer nood aan zelfregulering bij de koepels en de netten op vlak van programmatie.

De opleidingen in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit zijn altijd gelinkt aan één of meerdere beroepskwalificaties. Deze beschrijven welke competenties nodig zijn voor het uitoefenen van een beroep. Dankzij de beroepskwalificaties is er transparantie en duidelijkheid over de competenties die jongvolwassenen verworven moeten hebben om goed te kunnen starten met hun loopbaan (de verwachting is niet dat het volleurde werknemers zijn). Het maakt het ook makkelijker voor vakleraren om dit te vertalen naar de klas en om afspraken te maken tussen school en leerwerkplek over leertrajecten.

Aanbevelingen SERV

- Koppel de resultaten van de screening van de matrix regelmatig terug naar de SERV en voorzie proactief overleg met arbeidsmarktpartners over plannen voor optimalisering en rationalisering van het secundair onderwijsaanbod.
- Behoud en versterk de rol en de betekenis van de beroepskwalificaties, in het belang van de transparantie, kwaliteit en de relevantie van het praktijkgericht onderwijs. Zorg er voor dat de competenties uit de beroepskwalificaties in hoge mate terug te vinden zijn in curriculumdossiers en opleidingsprofielen.
- Waardeer de beroepskwalificaties als een structurele stem van de arbeidsmarkt in het curriculum van het onderwijs.

Programmatie in dialoog

De SERV kaartte al in verschillende adviezen de vraag aan naar meer dialoog met werkpartners over de programmatie van het beroeps- en technisch onderwijsaanbod, in het bijzonder het duaal aanbod. Eén van de vaststellingen in de SERV-adviezen is dat scholen op korte afstand van elkaar hetzelfde aanbod hebben, allebei met weinig leerlingen.

Aanbevelingen SERV

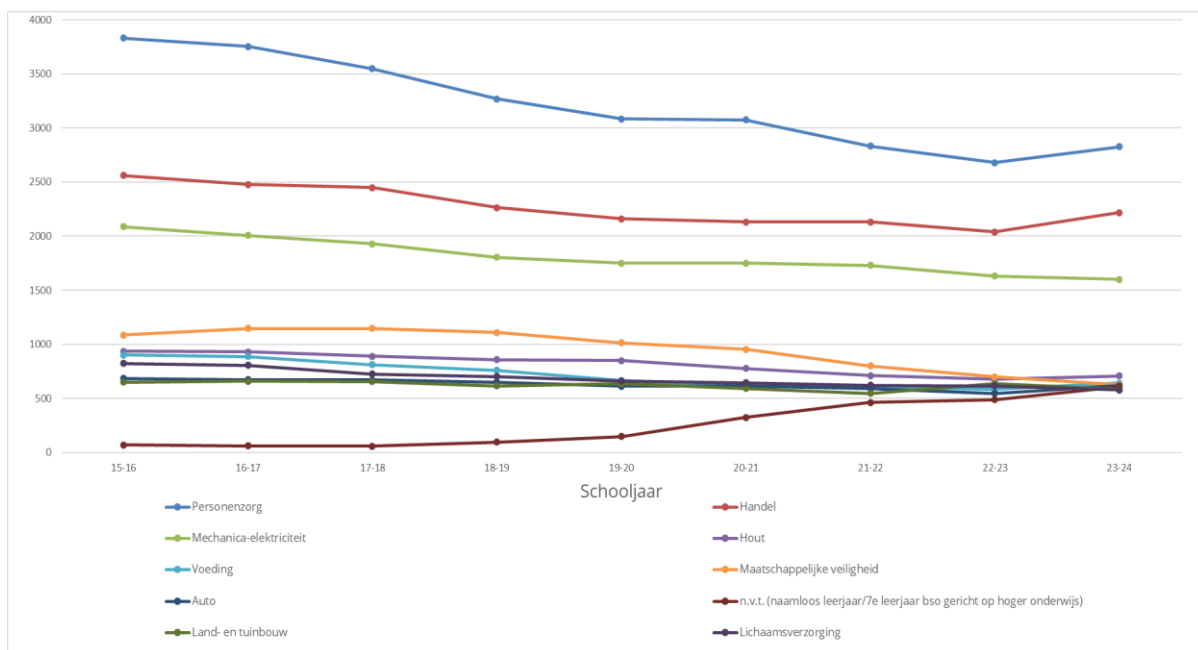
- Bouw de structurele dialoog tussen onderwijs- en werkpartners over programmatie uit.
- Beschouw arbeidsmarktgerichtheid als een evident criterium voor programmatie; studierichtingen moeten een civiel effect hebben, toekomstperspectief bieden en geen onrealistische verwachtingen creëren bij jongeren over hun loopbaan.

- Beschouw keuzemogelijkheid als een 2de criterium; deze mogen niet beperkter zijn voor leerlingen in landelijke gebieden dan voor leerlingen in de steden, ook landelijke regio's moeten beschikken over een aanbod in de 8 studiedomeinen.
- Ga als school voor verregaande netoverstijgende samenwerking wat betreft het aanbod; dat werkt kostenbesparend op vlak van infrastructuur en verhoogt de kwaliteit door het delen van vakleraren.
- Besteed beleidsaandacht aan de tijd die het vraagt om nieuwe opleidingen in te richten³⁴.

7de jaren als belangrijke schakel in de stap naar werk en/of in een praktijkgerichte leerlijn

Vanaf volgend schooljaar zijn er twee types 7de jaren, specialisaties en een voorbereidend jaar op hoger onderwijs. De 7de jaren specialisatie hebben steeds kunnen rekenen op interesse bij leerlingen. De cijfers kenden tot schooljaar '22-'23 een dalende trend maar kenden terug een stijging vorig schooljaar, in sommige opleidingen.

Evolutie aantal leerlingen in de 7de jaren per studierichting

Bron: Dataloep DO&V

De 7de jaren staan vanaf volgend schooljaar voor een grote transformatie³⁵. Er is veel onzekerheid over zowel het aantal opleidingen als het aantal leerlingen dat nog een 7de jaar zal volgen.

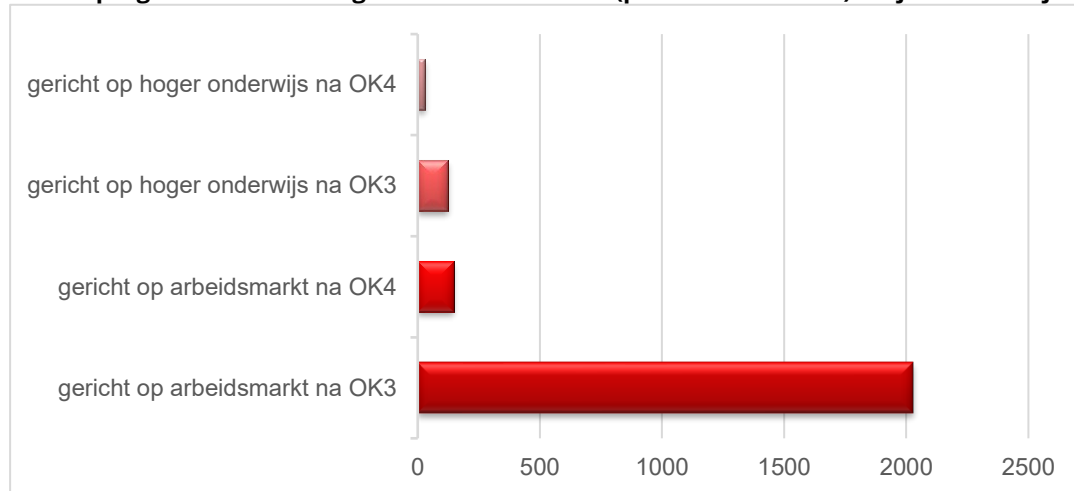
³⁴ Een voorbeeld daarvan is de nieuwe beroepskwalificatie Energiemanagementsystemen die klaar was in 2024 maar pas in schooljaar '26-'27 georganiseerd kan worden.

³⁵ De 7de jaren zullen zowel een voorbereidend jaar op hoger onderwijs aanbieden (voorheen 'naamloos jaar') waarna leerlingen een onderwijskwalificatie behalen VKS4 die toegang geeft tot hoger onderwijs en specialisatiejaren waar extra beroepskwalificaties kunnen behaald worden zowel op niveau VKS3 als VKS4. Voorheen behaalden leerlingen

Ondertussen heeft Agodi wel zicht op de programmatieaanvragen en op de concordanties die al minstens duidelijk maken wat er potentieel aangeboden kan worden. Dat betekent niet dat ze ook effectief ingericht worden of dat er leerlingen zich zullen inschrijven.

Het mogelijk aanbod is in hoge mate gericht op een specialisatie na een 6de jaar beroepsonderwijs (onderwijskwalificatie VKS3). De top 10 aan opleidingen zijn verzorgende/zorgkundige (157 aanvragen of concordanties), kinderbegeleider (131), voorbereiding hoger onderwijs (124), commercieel assistent (80), kapper-stylist (63), technicus industriële elektriciteit (54), commercieel assistent duaal CDO (44), verzorgende/zorgkundige duaal CDO (44), kok duaal CDO (42), lasser monteerder (41).

Aantal programmatieaanvragen en concordanties (potentieel aanbod) 7de jaren schooljaar '25-'26

Bron gegevens: Agodi

Voor de SERV zijn de 7de jaren een onmisbaar aanbod binnen het secundair onderwijs richting arbeidsmarkt en/of een schakel naar professionele bacheloropleidingen. Het volgen van een 7de jaar zorgt voor extra beroepskwalificaties en dat zorgt voor een betere doorstroming naar de arbeidsmarkt.

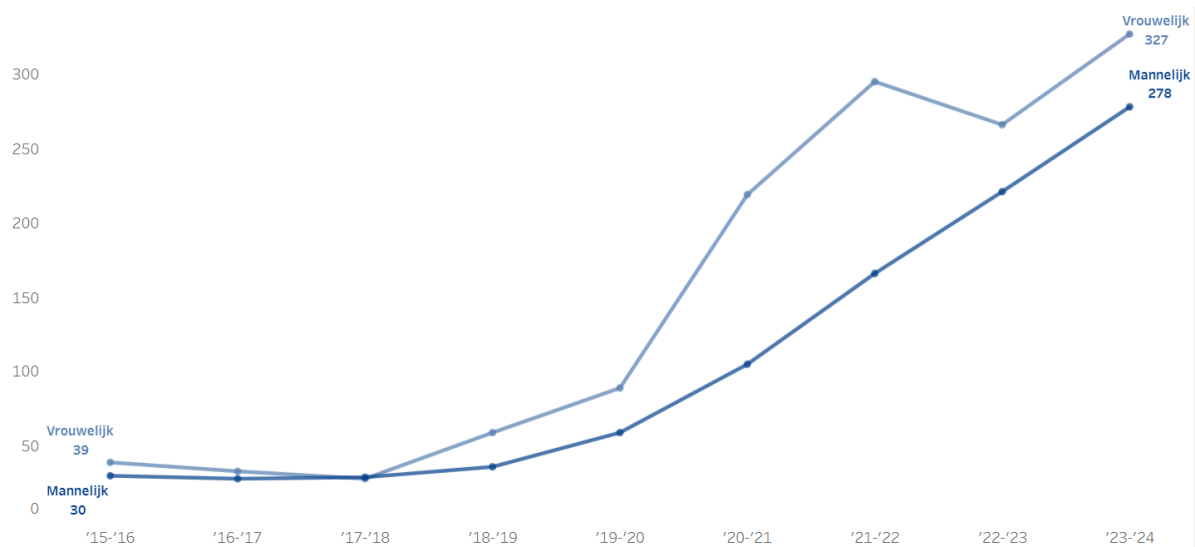
Aanbevelingen SERV

- Volg de impact van de diplomering op VKS3 in de arbeidsmarktfinaliteit op de instroom in de 7de jaren goed, net als de impact van de modernisering op het aanbod, het aanbod richting arbeidsmarkt mag niet verschraken.
- Bouw de 7de jaren strategisch uit binnen een globale aanpak van het praktijkgericht onderwijs, met gezamenlijke afspraken onderwijs – werk over programmatie.
- Heroriënteer jongvolwassenen die niet slagen in een graduaatsopleiding naar een 7de jaar als kwalificerend alternatief.

uit het beroepsgericht secundair onderwijs na het 7de jaar hun diploma secundair onderwijs VKS4, nu zullen de leerlingen uit de arbeidsmarktfinaliteit een diploma behalen na het 6de jaar op VKS3. Met deze onderwijskwalificatie kunnen leerlingen voor wat betreft het behalen van een diploma in het hoger onderwijs enkel in de graduaatsopleidingen terecht op VKS5 (en daarna alsnog naar een bachelor op VKS6).

Wat het voorbereidend jaar op hoger onderwijs (voorheen naamloos jaar) betreft, kan verwacht worden dat het meer inschrijvingen zal kennen omdat het slagen een toegangsticket geeft tot een bacheloropleiding. Het aantal leerlingen in het naamloos jaar ging al in stijgende lijn, al blijft de groep klein in het geheel van de inschrijvingen. In schooljaar '22-'23 kwamen de leerlingen vooral uit de opleidingen kantoor, onthaal & recreatie, verkoop, verzorging en dierenzorg. Veel van deze leerlingen starten effectief in het hoger onderwijs, vooral in de professionele bachelors bedrijfsmanagement, maar ook in onderwijsopleidingen en sociaal werk.

Evolutie aantal leerlingen in het naamloos 7de jaar volgens geslacht

Bron: Dataloep

Voorheen was er voor scholen veel ruimte om het naamloos jaar in te vullen. Ondertussen zijn er ook voor het voorbereidend jaar nieuwe onderwijsdoelen opgesteld. Deze bestaan uit een selectie uit de specifieke eindtermen van enkele onderdelen van wetenschapsdomeinen van de dubbele finaliteit die toelaat in te spelen op interesses van leerlingen. Ook eindtermen m.b.t. leercompetenties en de eindterm m.b.t. loopbaancompetenties zijn weerhouden. **Ten volle inzetten op kwaliteit is voor de SERV belangrijk gezien leerlingen hoge verwachtingen hebben van dit voorbereidend leerjaar.**

Waardeer de graduaatsopleidingen als hoger beroepsonderwijs

De Vlaamse Hogescholenraad (Vlhora) ziet een aanzienlijke stijging van het aantal studenten in de graduaatsopleidingen, nl. van 26.000 naar 36.000, na de inkanteling van de HBO5 opleidingen in de hogescholen. Deze studenten komen in hoge mate uit de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit, de graduaatsopleidingen dragen zo ook bij aan de democratisering van het hoger onderwijs. Vlhora ziet nog verbeterpunten in de toeleiding en de oriëntering (tegengaan stopzettingen) en wil blijven inzetten op studierendement en op kwaliteit.

De SERV bracht recent samen met de Vlaamse hogescholen een advies uit over de graduaatsopleidingen. Daarin stellen beide raden dat adequate financiering, voldoende leerwerkplekken en een meer flexibele programmatie nodig zijn voor kwaliteitsvolle graduaatsopleidingen.

Aanbevelingen SERV

- Profileer de graduaatsopleidingen ook als hoger beroepsonderwijs, een kwalitatief hoger VET is ook een prioriteit voor de Europese Commissie.
- Neem de graduaatsopleidingen op als schakel in een beroepsgerichte leerlijn binnen de brede aanpak voor meer waardering van het praktijkgericht secundair onderwijs.

3.6 Verregaande samenwerking tussen onderwijs en werk

Veel van de uitdagingen zoals de nood aan moderne infrastructuur en dito lesmateriaal, de vraag naar leerwerkplekken, vakleraren en de opleidingen van vakleraren kunnen deels een oplossing vinden door de co-creatie van onderwijs en werk. Een voorbeeld daarvan is de samenwerking tussen enkele industriële sectoren en het onderwijs.

Sectorfederaties en onderwijspartners samen aan zet voor talent

Met een actieplan zetten onderwijs- en arbeidsmarktpartners de schouders onder de waardering van het onderwijs in de arbeidsmarkt- en dubbele finaliteit. Het actieplan focust op de positionering, curriculum, partnerschappen, schoolkosten en infrastructuur en personeelsbeleid.

Het onderwijs engageert zich o.a. om scholen te ondersteunen die leerlingen ondersteunen in een minder evidente studierichting en de onderwijsverstrekkers benadrukken ook de relevantie van 7de leerjaren voor doorstroming naar de arbeidsmarkt. De sectorfederaties engageren zich o.a. om opleidingsinfrastructuur open te stellen voor scholen en stimuleren hun lidbedrijven om dat te doen. Professionaliseringsinitiatieven van sectoren en onderwijsverstrekkers samen worden verder uitgebouwd. Beide partners vragen de overheid om een aangepast leertraject te ontwikkelen voor jongeren die dreigen uit te vallen.

<https://www.agoria.be/nl/standpunten/vlaanderen/agoria-vlaanderen-en-industriepartners-slaan-handen-in-elkaar-met-onderwijs-praktijkopleidingen-als-sleutel-tot-toekomstgericht-talent>

Kwaliteitsvol beroeps- en technisch onderwijs kan volgens de SERV niet zonder een verregaande samenwerking tussen het onderwijs en het werkveld. Voor de SERV zijn daarbij de sectorale opleidingsfondsen belangrijke intermediairs en moet er nog meer ingezet worden op het samenbrengen van alle samenwerking en initiatieven die er al zijn. Verregaande samenwerking zal de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt aanzienlijk verbeteren.

Professionaliseer en ondersteun werkpleklers als de bij uitstek geïntegreerde vorm van competentieverwerving

Voor veel leerlingen en studenten is werkpleklers het deel van de opleiding waar ze het meest warm voor lopen. Ook al vraagt stage lopen zeker inspanningen, leerlingen zelf willen al vroeger een kennismaking met de werkvloer. Leerlingen willen ook graag zelf op zoek kunnen gaan naar stageplaatsen en stageplaatsen aanbrenge.

Competenties komen bij uitstek geïntegreerd aan bod bij leren op de werkvloer, maar zelfs bedrijfsbezoeken zijn nog niet ingeburgerd in het 4de jaar arbeidsmarktfinaliteit, blijkt nog uit de bevraging van de scholierenkoepel. Het Nederlands Kenniscentrum Onderwijskennis duidt de koudwatervrees.

Kenniscentrum Onderwijskennis ondersteunt werkpleklers met onderzoek en praktische handvaten.

‘Werkplekervaring draagt bij aan het ontwikkelen van beroepskennis, wendbaar vakmanschap en identiteitsontwikkeling. Vanuit opleidingskundig perspectief zien we dat opleidingen vaak worstelen met het werkpleklers. Dit is verklaarbaar omdat het werkpleklers een ander karakter heeft dan ‘schools’ leren. Leerprocessen op de werkplek zijn vanuit opleidingskundig perspectief tamelijk ongrijpbaar: ongepland, ongestructureerd, vaak getriggerd door problemen die zich tijdens het werk voordoen. Juist die ongrijpbaarheid leidt tot kritische kanttekeningen bij het werkpleklers.’ <https://www.onderwijskennis.nl/themas/leren-de-samenleving-en-op-de-werkplek>

Aanbevelingen SERV

- **Besteed zowel academische als beleidsaandacht aan werkpleklers in al zijn vormen.** De ontwikkeling van een Leidraad Werkpleklers door Leerpunt zou bv. een eerste stap kunnen zijn³⁶. Dat zal in de eerste plaats de leerlingen en cursisten ten goede komen, want praktijkervaring zou een belangrijk onderdeel van elke beroepsopleiding moeten zijn.
- **Voorzie in elke praktijkgerichte opleiding in het secundair onderwijs een kennismaking met het werkveld,** bij voorkeur een vorm van werkpleklers met een toenemende intensiteit naarmate de arbeidsmarkt nadert. Net werkplekervaring vormt een heel grote meerwaarde van het praktijkgericht onderwijs. De paradox is dat dit vandaag botst met de realiteit van de arbeidsmarkt in meerdere sectoren waar een tekort aan handen op de vloer een directe impact heeft op de beschikbare tijd voor begeleiding van stagiairs.

³⁶ <https://leerpunt.be/leidraden>

- **Ondersteun vanuit het beleid werkplekleren om van werkplekleren een succes te maken.** Het organiseren van werkplekleren vraagt immers een groot en blijvend engagement niet enkel van scholen en leerlingen maar ook van werkgevers en ondernemingen. Dialoog en ondersteuning gaat over:
 - overleg bij beslissingen over werkplekleren in het praktijkonderwijs;
 - ondersteuning bij de matching tussen scholen, ondernemingen en sectoren (o.a. sectorale opleidingsfondsen, sectorfederaties, ...);
 - aandacht voor drempels bij leerlingen (bv. mobiliteit) en een hogere betrokkenheid van leerlingen (bv. bij het kiezen of zelf inbrengen van een stageplek);
 - verdere versterking van het mentorschap;
 - een uitbreiding en versterking van de premie kwalificerend werkplekleren naar alle opleidingen met verplicht en intens werkplekleren. Ook de alternerende beroepsopleiding in de Integratie van BuSO OV3 moet in aanmerking komen; deze stage verhoogt de kansen van deze leerlingen aanzienlijk³⁷;
 - meer monitoring van en rapportering over werkplekleren, waaronder stages, in het Vlaams onderwijs, zeker gezien de recente beslissing om werkplekleren breed in te vullen en de verplichte stages in te perken.
- **Bouw Duaal Leren verder uit.**
 - De SERV verwijst naar zijn recent briefadvies en naar de werkzaamheden van de Vlaamse sociale partners binnen het Vlaams Partnerschap Duaal Leren.
 - De onderwijsadministratie organiseerde op vraag van minister Demir ronde tafels met onderwijsinstellingen en ondernemers om op basis van de uitkomsten daarvan beleidsmaatregelen te nemen. De minister van Onderwijs lanceerde net voor het zomerreces een Actieplan Duaal Leren waarover de SERV zal adviseren. De SERV vraagt om ook de stem van de scholieren zelf te horen.
 - Met een doortastende aanpak kan Duaal Leren ook in Vlaanderen floreren, net zoals in vele van onze buurlanden. In Nederland volgt 25 tot 30% van de leerlingen in het arbeidsmarktgericht onderwijs de duale beroepsbegeleidende leerweg³⁸.

Zet in op partnerschappen en standvastige intermediairs

De meeste sectorale opleidingsfondsen hebben een stevige werking rond onderwijs opgebouwd³⁹.

³⁷ 'Premies kwalificerend werkplekleren stimulans voor leerlingen en ondernemingen', SERV, advies

³⁸ 'Voorbij de aanlopfase van Duaal Leren, Kristof De Witte en Dieter Verhaest, pag. 9 [LES2025-226.pdf](#) [LES2025-226.pdf](#)

³⁹ <https://www.vlaanderen.be/werken/sectorconvenants/overzicht-van-lopande-sectorconvenants-en-addenda>

Sectorale opleidingsfondsen zijn een schakel tussen leren en doen

Onderwijs is een fundamentele pijler in de werking van Woodwize. Van de 8.000 jongeren in het houtonderwijs stromen er jaarlijks zo'n 1.500 door naar de hout-, bouw- of andere technische sectoren, waar ze als technisch geschoolde krachten bijzonder gegeerd zijn. Om deze talenten nog beter te ondersteunen, pleit Woodwize sterk voor de invoering van een flexibel duaal 7de jaar hout, waarvan de inhoud afgestemd wordt op de talenten van de leerling én op de noden van de leerwerkplek. Met de invoering van de nieuwe eindtermen staat de praktijkgerichte opleiding onder druk, met minder beschikbare tijd voor praktijk. Woodwize roept daarom op om algemene competenties en praktijkervaring veel nauwer met elkaar te verweven en het onderwijsaanbod flexibeler te organiseren. Zo creëren we een sterker, moderner en meer arbeidsmarktgericht houtonderwijs. <https://woodwize.be>

Het aantal leerlingen in elektrotechniek in de dubbele finaliteit daalt. In de arbeidsmarktfinaliteit is er een stijging te merken. Een grote meerwaarde zijn ook de 7de jaren, die vaak aangeboden worden in een duale variant en waar jongeren zich kunnen specialiseren in specifieke domeinen. Volta heeft een goede samenwerking met scholen voor Duaal Leren maar vraagt om sneller contact op te nemen met vragen naar leerwerkplekken. Leerlingen in een duale opleiding op VKS2 zijn vaak te jong omwille van veiligheid. Oriëntering is nodig: er zijn 30 beroepen binnen de sector. Een vorm van verplichting inzake nascholing moet bekeken worden: het zijn vaak dezelfde scholen die sectorale professionaliseringsinitiatieven volgen. <https://volta-org.be/nl>

Er is een toenemende vraag naar stageplaatsen in de social profit. VIVO zet dan ook in op structureel overleg tussen onderwijs en werk. Dat leidde tot een stage-adviesnota en recent was er ook het initiatief tot een Stagecharter dat er voor zorgt dat onderwijs, werkveld en toekomstige professionals elkaar doorheen een stagetraject blijven vinden. Het doel van het charter is dat elke stagiair in de social profit leerkansen krijgt en praktijkervaringen in een realistische werkomgeving. Dankzij een activiteitenlijst voor alle opleidingen weten werkgevers beter wat ze van een stagiair mogen verwachten. Er is een uitgewerkt mentorenbeleid en er wordt ingezet op leerveiligheid waarbij de stagiair vragen kan stellen, onzekerheden kan uiten en, binnen grenzen, fouten kan maken. <https://www.vivosocialprofit.org/stage-organiseren-binnen-je-organisatie> <https://care-er.be/nl/stagecharter>

Aanbeveling SERV

- Zet verder in op de sectorconvenants. De samenwerkingen met de sectorale opleidingsfondsen zijn uitgegroeid tot duurzame partnerschappen. Besteed afdoende aandacht aan kleinere sectoren die ook in hoge mate met het onderwijs willen samenwerken.

Bundel overleg en samenwerking in één ecosysteem voor het praktijkgericht onderwijs

Er is in Vlaanderen heel wat dat de samenwerking tussen onderwijs en werk moet bevorderen. Denk maar aan de STEM-Agenda 2030, de Regionale Technologie Centra (RTC), de sectorfederaties en sectorale opleidingsfondsen met de sectorconvenants, het Excellentiefonds, de Lokale

Overlegplatformen, de Talentcenters, de T2 Campus en andere initiatieven rond infrastructuur, de sectorale partnerschappen Duaal Leren, Sterk Techniek Onderwijs in Nederland bundelt alle initiatieven in één programma.

‘Sterk Techniek Onderwijs’ bevordert structurele regionale samenwerking tussen scholen en ondernemingen.

Sterk Techniek Onderwijs (STO) is een programma in Nederland van telkens vier jaar dat zijn 2de editie is ingegaan. Het programma voorziet structurele middelen, verdeeld over 74 regio's. Alle 700 scholen die het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO) aanbieden doen mee. Het opzet is om het techniekaanbod te stimuleren. De regio's ontwikkelen eerst een regiovisie: welk bedrijfsleven is er, welke economische en demografische ontwikkelingen worden verwacht in de regio, hoe kan een onderwijsaanbod daar op inspelen. Daarna wordt een regionaal actieplan ontwikkeld. Er is een regionale ondersteuningsstructuur om de acties uit het plan met scholen en ondernemingen te realiseren. <https://www.sterктеchniekonderwijs.nl/>

Dichter bij huis is het STEM-ecosysteem van Neteland inspirerend omdat het verschillende initiatieven rond STEM samenbrengt. Een aantal van de initiatieven die door het STO-programma genomen worden, gebeuren in Vlaanderen ook al via andere kanalen. Door de versnippering blijven veel inspanningen onder de radar.

Aanbeveling SERV

- Bundel deze en andere waardevolle werkingen en initiatieven tot één omvattende aanpak die ook een lokale inbedding heeft. Dat kan snel duidelijk maken waar de overlap zit, waar niets of te weinig rond gebeurt en waar meer structurele samenwerking nodig en mogelijk is.

Bibliografie

Buyse, L. (2024), Loopbaanleren en -begeleiding essentieel voor doordachte studie- en loopbaankeuzes', Overwerk 2024_2_05. Geraadpleegd van https://www.steunpuntwerk.be/files/publications/OW/OW_2024_2/OverWerk_2024_2_05.pdf

Copers C., Van Assche D., Vermorgen A., Maertens H., Truyens G., Lieten I., Ceyssens L., (2023) Breed pact voor uitmuntendheid en gelijkheid, TORB 2022-2023, nr.5, pag. 393 e.v.

Commissie Diversiteit, SERV, (2020), 'Diversiteit binnen het onderwijzend personeel'. Geraadpleegd van https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/COM_DIV_20200825_diversiteit%20binnen%20onderwijs_ADV.pdf

De Fraine, B. (2019), Het Vlaams secundair onderwijs van 1998 tot 2018. Inzichten uit LOSO en LISO, SONO. Geraadpleegd van https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/be-stand.ashx?nr=12189&utm_source=chatgpt.com

Departement Onderwijs & Vorming (2025), STEM-monitor. Opvolging onderwijsindicatoren STEM-agenda 2030, 2de editie. Geraadpleegd van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/75463>

Departement Onderwijs & Vorming (2021), STEM-Agenda 2030. Geraadpleegd van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/46395>

De Witte K., Verhaest D. (2025), Voorbij de aanloopfase van Duaal Leren. Geraadpleegd van [LES2025-226.pdf](#)

Duyck W. (2023), Mijn kind, slim kind. Waarom lezen en tellen de wereld zullen redden, Pelckmans

Industrieforum, VOKA, GO!, Katholiek Onderwijs Vlaanderen, POV, OVSG, OKO, Industrie en onderwijspartners samen aan zet voor talent. Geraadpleegd van <https://press.agoria.be/industrie-en-onderwijspartners-slaan-handen-in-elkaar-voor-sterkere-praktijkopleidingen>

Knockaert J. (2023), Toekomst van ons beroeps- en technisch onderwijs. Een kritisch maar hoopvol betoog, Havenschool VTI Zeebrugge, presentatie **[DOWNLOAD PRESENTATIE](#)**

KBS (2025), *Van negatief imago naar positieve keuze en minder schooluitval*. Geraadpleegd van <https://kbs-frb.be/nl/naar-een-beter-imago-van-het-arbeidsmarktgericht-onderwijs>

Laurijssen, I., Glorieux I., (2019), Sociale keuzeverschillen bij de overgang van de tweede naar de derde graad secundair onderwijs, SONO. Geraadpleegd van <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=12178>

Rekenhof, (2021), Voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten. Leerlingenbegeleiding in het beroepssecundair onderwijs, rapport. Geraadpleegd van <https://www.ccrek.be/nl/publicatie/voorkomen-van-vroegtijdig-schoolverlaten>

SERV, adviezen: Minimumdoelen basisonderwijs (2025), Prioriteitennota voor de regeerperiode 2024-2029 (2024); Premies kwalificerend werkplekieren stimulans voor leerlingen en ondernemingen (2023); Gekwalificeerd loopt je toekomst gesmeerd (2022); Beroepskwalificerende leerweg voor (leerplichtige) jongeren (2019), Modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad (2016). <https://www.serv.be/serv/thema/onderwijs-en-vorming>

Steunpunt Toetsontwikkeling en peilingen (2021), Peiling Project Algemene Vakken in 3de graad BSO, brochure. Geraadpleegd van https://peilingsonderzoek.be/wp-content/uploads/2019/01/BrochurePAV_DEF.pdf

Stichting Innovatie en Arbeid, (2022) Ik wil een gids. Jonge werknemers aan de start van hun loopbaan. Geraadpleegd van https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/StIA_20220706_IkWilEenGidsJongeWerknemers_RAP.pdf

Vandamme, D. (2023), Emancipatie, excellentie en eerlijke kansen, ASP

Van Houtte M. (2025), Hoog mikken en dan zakken, de gevolgen van een hiërarchisch onderwijsstelsel, toelichting bij de SERV, juni 2025

VDAB (2025), Schoolverlatersrapport, <https://www.vdab.be>

Vlaamse Scholierenkoepel (2023), Onderzoeksrapport bij het Memorandum. Geraadpleegd van <https://www.scholierenkoepel.be/kennisbank/descholierenstem>

Vlaamse Scholierenkoepel (2025), *Hoe scholieren kijken naar de arbeidsmarktfinaliteit*. Geraadpleegd van <https://drive.google.com/file/d/165CpXe2AKscKn2dZFzQm1RUIHq5FbVLo/view>

Vlaams Parlement, Commissie Onderwijs (3 april 2025), hoorzitting over de B-stroom. Geraadpleegd van <commOND-20250403-1886825.pdf>

Vlor (2025), *Boost voor de B-stroom. Advies over de uitdagingen in de eerste graad B-stroom*. Geraadpleegd van https://s3-eu-west-3.amazonaws.com/vlor-prd/advice_final_attachments/Advies%20Boost%20voor%20de%20B%20stroom.pdf

Vlor en SERV (2020), Eindtermen 2de en 3de graad. Advies betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs en diverse andere verwante maatregelen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-eindtermen-2de-en-3de-graad-secundair-onderwijs>

Voka (2025), *Praktijkgericht onderwijs als eerste keus*. Geraadpleegd van <https://www.voka.be/vlaanderen/nieuws/nieuwe-voka-paper-praktijkgericht-onderwijs-als-eerste-keus>